

Jihočeská universita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2012

Kristýna Šípová

**JIHOČESKÁ UNIVERSITA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

VÝVOJ GENDERU V NEÚPLNÉ RODINĚ

Bakalářská práce

Vypracovala:
Kristýna Šípová

Vedoucí práce:
PhDr. Olga Vaněčková

České Budějovice, 2012

ABSTRAKT

Práce se zaměřuje na neúplnou rodinu, potřebu obou rodičů a podobu dnešní rodiny, která prošla změnami. Vymezuje gender, pohlaví a jejich determinanty. Popisuje vznik genderové identity, kdy je velmi důležitá přítomnost matky, ale i otce. Zdůrazňuje významnost otce, jakou historií prošla jeho role a jaký vliv může mít výchova otce na úspěšnost dítěte v jeho životě. Praktická část svým dotazníkovým šetřením ukazuje na to, jak vidí chlapci z neúplných rodin tradiční role muže a ženy, případně jestli chybějící otec zapříčinil jejich odlišné chápání těchto rolí na rozdíl od jedinců, co otce v rodině měli.

Klíčová slova: rodina, neúplná rodina, gender, pohlaví, maskulinita, feminita, genderové role, genderové stereotypy, genderová identita, otec, otcovská role

ABSTRACT

The work focuses on an incomplete family, the need for both parents and the form of today's families, which have undergone changes. Defining gender, sex and their determinants. Describes the formation of gender identities, which is very important presence of the mother, but the father. Stresses the significance of the father, which went through the history of its role and what impact it may have on the success of the child's father's upbringing in his life. The practical part of your investigation are shown in how they see the boys from single-parent families, the traditional roles of men and women, or if the missing father caused their different understanding of these roles, unlike individuals, what should the father of the family.

Keywords: family, incomplete family, gender, sex, maskulinita, feminita, gender roles, gender stereotypes, gender identity, the father, the father's role

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své práce, a to v nezkrácené podobě, fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

.....

Datum

.....

Podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí své práce PhDr. Olze Vaněčkové za odborné vedení, rady, připomínky a v neposlední řadě za trpělivost.

OBSAH

Úvod	7
Teoretická část	9
1.Pohlaví a gender	10
1.1. Ženské a mužské pohlaví	10
1.2. Ženský a mužský gender	12
1.3. Gender jako fenomén	14
1.4. Genderové stereotypy	15
1.4.1. Mužský a ženský stereotyp	16
1.4.2. Genderové stereotypy v mediích a reklamě	17
2.Feminismus a gender	18
2.1.Co je feminismus	18
2.2. Fáze feminismu	18
3. Rodina	20
3.1. Definice rodiny	20
3.2. Význam rodiny	21
3.3. Gender a rodina	23
3.3.1. Utváření genderové identity	24
3.4. Význam úplné rodiny	25
3.5. Změny v rodině dneška	26
3.5.1 Mění se i gender	28
4. Historie, význam a styly otcovské role	30
4.1. Postavení otce v dějinách	30
4.1.1. Prehistorie	30
4.1.2. Antický otec v Řecku a Římě	31
4.1.3. Otec ve středověku	31
4.1.4. Renesanční otec	32
4.1.5. Doba Francouzské revoluce	32

4.1.6. Průmyslová revoluce.....	32
4.1.7. Doba světových válek.....	33
4.2. Otec dnes a angažované otcovství	33
4.3. Významnost otce pro dítě	34
4.4. Otcovský styl	36
5. Rodina bez otce, možné důsledky	38
5.1. Neúplná rodina.....	38
5.2. Důsledky nepřítomnosti otce	38
Praktická část.....	40
6. Výzkumné šetření	41
6.1. Cíle výzkumného šetření	41
6.2. Výzkumný problém	41
6.3. Stanovení předpokladů	41
6.4. Výzkumné metody	42
6.5. Vzorek respondentů (charakteristika respondentů)	42
6.6. Rozbor výsledků jednotlivých otázek.....	43
6.7. Vyhodnocení předpokladů.....	51
7. Diskuse	54
8. Závěr	55
Seznam literatury	57
Příloha.....	60

Úvod

K vybrání toho tématu týkajícího se genderových rolí, které si osvojujeme již od útlého dětství v rodině, mě přivedla osobní zkušenost. Sama pocházím z neúplné rodiny, kde chyběl otec. Jeho přítomnost chyběla jak mě, tak i mému o čtyři roky mladšímu bratrovi, kterému nebylo ani pět let, když jsme zůstali samy s maminkou. Dodnes si myslím, že chybějící mužský vzor, v životě bratra i mém, jistým způsobem ovlivňuje naše chování, hledání sebe sama či uplatnění ve společnosti.

Krásné rozdělení rolí vidíme v pohádkách. Kdo by je neměl rád. Princové zachraňují, jsou stateční a vždy vítězí nad zlem. Odměnou jim je půlka království a princezna. Princezna krásná, přirozeně inteligentní, vnímavá a s dobrými předpoklady vedoucí k tomu, že bude vytvářet a udržovat teplo rodinného krbu.

Ne vždy jsou ale role tak automatické, jako v pohádce. Bez jakýchkoliv argumentů můžeme říci, že rodina je hlavním prostředím, kde se uskutečňuje výchova. Tam se dítě rodí s vrozenými dispozicemi a tam také dochází k nespočtu vzájemných interakcí, díky nimž se rýsuje nová osobnost a kde si osvojujeme role. Role každého rodiče má bezpochyby pro dítě emocionální podstatu. Vědět, že mám v rodiči oporu, že mi táta dodá dávku kuráže nebo že si se mnou zahraje nějakou hru s nábojem dobrodružného překonání sebe sama, to je pro dítě nesmírně důležité. Ono totiž nestačí, aby dítě mělo otce doma, vědělo, že přišel z práce a zapnul si například fotbal běžící v televizi. Možná uslyšíte od nějakého z dětí, že jeho tatínek je velký, silný a nosí domů penízky. Jenže sám chlapec nezažívá s otcem nic osobně. V životě se každý z nás konfrontuje s těmi vzory chování, jaké vidával u svých rodičů. Získáváme zkušenosti a názory, když vidíme, jak naši rodičové řeší životní situace. A úplně stejně či podobně se chováme my samy v obdobných situacích. Jsme v pozoru, odoláváme, zbrojíme, bojujeme, ale i prohráváme.

Tato bakalářská práce je členěna na část teoretickou a praktickou. První část je členěna na základě odborné literatury do pěti kapitol. Popisuje problematiku genderu, pohlaví i zmiňuje počátky a snahy feminismu. Dále se zabývá rodinou jakožto důležitým základním kamenem společnosti i identity nás samotných. Popisuje nejen změny a podobu rodiny, ale i změny v postavení matky a otce, kteří si už nejsou ve výchově protipóly. Navazující kapitola se zabývá otcovskou rolí, jejími změnami

v průběhu dějin i jaká negativa má výchova bez mužského vzoru, tedy v neúplné rodině. Ne vždy však platí, že otec v rodině znamená pro dítě úspěšné zvládnutí životních zkoušek, a proto tuto kapitolu uzavírají výchovné otcovské styly. Poslední kapitola pojednává o neúplné rodině, kde chybí otec s možnými negativními důsledky.

Cílem praktické části je zjistit, zda chlapci adolescenti z úplných rodin vidí role muže a ženy jinak než ti, co vyrůstali bez otce. Metoda dotazníku byla zvolena z hlediska kvantitativního, jenž umožňuje rychlý a objektivní sběr dat s jasnými matematicko-statistickými výsledky.

TEORETICKÁ ČÁST

1. POHLAVÍ A GENDER

Pokud hovoříme o genderu, je vyjádřen dvěma pojmy: Pohlaví (sex) a gender (rod). Oakleyová říká, že: „*pohlaví je biologický termín, gender je pojem psychologicko kulturní*“ Jde o dvojí pohled na jednu věc. To znamená, že člověk ženského pohlaví ne vždy odpovídá ženskému genderu. (Oakleyová, 2000, s. 121)

Zábrodská, jenž se zabývá ve své knize postteoriemi kritizujícími tradiční danost a ovlivnitelnost (osvojitelnost) genderu říká: „*definice genderu vychází z rozlišení mezi pohlavím jako souborem fyziologických, hormonálních a anatomických odlišností mezi ženami a muži a mezi genderem...*“, který je soubor socio-kulturních atributů přisuzovaných mužům nebo ženám. (Zábrodská 2009, s. 24) Tyto dva pojmy stojí vždy pospolu. Na ujasněnou cituje tatáž autorka Judith Butlerovou. Ta pojímá gender a pohlaví jako kategorie produkované kulturou, které se navzájem podporují a stabilizují. Mimo to tvrdí, že neexistuje oblast pohlaví mimo oblast genderu. Pohlaví se ukazuje jako to, co již bylo zároveň genderem, jelikož všechna těla jsou „genderována“ a to započne narozením, kdy se stáváme sociální bytostí, přesněji otázkou: „Je to chlapec, nebo dívka?“ (Zábrodská, 2009, s. 38)

1.1. Ženské a mužské pohlaví

Všichni jsme biologičtí tvorové. Jsme-li mužem nebo ženou. Evolučními procesy jsme se vyvíjeli a tak jsme biologicky rozlišeni. Máme tělesnou schránku. (Karsten, 2001, s. 18)

Pohlaví (z angličtiny sex) je udáváno na základě biologických faktorů, které vedou k mužským a ženským odlišnostem a je dáno geneticky. Tyto rozdíly mají svůj časový rozvoj počínaje početím a svůj vývoj. Stejně chromozomy XX znamenají ženské pohlaví, XY jsou předzvěstí narození muže. Narozením se vytváří individuální a sociální identita jedince, jenž jsou tvořeny učením a výchovou. Působení pohlavních hormonů v těle muže a ženy se vyznačuje rozdíly v chování. V konkrétních situacích života se jinak chová muž a jinak žena. Mluvíme o stereotypech pohlavních rolí, které více či méně usnadňují nebo komplikují možnosti jedince ve společnosti. Co společnost – to jiné chování. Vlastnosti typicky ženské jsou např. něžnost, ohleduplnost, jemnost, emocionalita, pečlivost, dráždivost, slabota. A ty mužské: bojovnost, neohroženost, dobrodružnost, agresivita, ctižádost. Na základě těchto vlastností najdeme muže

uplatňující se v technických oborech a přírodních vědách a ženy v sociální sféře. Vlivem společenské proměny dochází k vyrovnávání stereotypů pohlavních rolí. Příkladem mohou být ženy vykonávající vedoucí funkce v politice, kultuře i hospodářství. (Karsten, 2001, s. 22-23,11, 24-25,28-29)

Rozdíly mezi osobností muže a ženy jsou znatelné v každodenním životě. Pohlavím se rozumí přítomnost mužských a ženských chromozómů, díky kterým se anatomický i fyziologický vývoj u ženy a muže liší. Což znamená rozdíly v mužských a ženských vnitřních pohlavních orgánech produkující pohlavní hormony, vnější pohlavní ústrojí a odlišnost v druhotných sekundárních znacích.

Oakleyová zmiňuje osobnostní odchylky: „*Muži jsou útočnější a nezávislejší než ženy. Jsou statečnější, otevřenější...*“. Ženám připisuje citlivost, empatii k druhým, závislost na vztazích k druhým, introverzi i emoční labilitu (Oakleyová, 2000, s. 45)

Lippa A hovořil o těchto rozdílech obecněji. „*Například muži a ženy se zásadně liší v osobnostním znaku soucitnost, v mnoha typech neverbálního chování, některých preferencích zaměstnání...*“ (Lippa, 2009, s. 75)

Tedy o chování jednotlivých pohlaví bychom mohli napsat několik desítek stran, protože toto chování je ovlivňováno kulturní tradicí. Například v Africe se samozřejmě chovají muži a ženy jinak, než středoevropané. Tuto kulturní hranici překročila Oakleyová, kdy se v citované knize zabývá rozdíly feminity a maskulinity z pohledů více kultur. Zmiňuje Termana s Milesovou, jenž se mimo jiné zabývali vztahy mezi domácími pracemi u tamního obyvatelstva. „*Typická žena sama sebe pokládá za hospodáře obchodníka stejně jako za manželku a matku.*“ (Oakleyová, 2000, s. 51).

Například o rozdílnosti ve fungování mozku obou pohlaví mluví. Matoušek o tom, že ženy zapojují více oblastí mozku, tudíž pověstná ženská intuice se zakládá na komplexnějším pohledu ženy na problém, protože zapojují více okruhu mozku. Mužský mozek zapojuje menší část mozku, to se projevuje např. v neobratnosti ve vztazích. Muž se dívá na problém vymezeně, věcně a v tom nejnutnějším kontextu. (Matoušek, 1997, s. 15)

Doklady o pohlavních rozdílech třídí Lippa do několika témat (experimentálních metaanalýz):

1. osobnost
2. riskování
3. inteligence a kognitivní schopnosti
4. fyzické znaky

5. sociální chování
6. sexualita a preference partnera

Dalšími jsou ty, jež nebyly shrnuty do metaanalýz, ale neměli bychom je opomenout. Jsou jimi:

7. psychická onemocnění
8. emoční prožívání
9. koncept sebe sama
10. dětská přátelství
11. komunikační styly

(Lippa, 2009, s. 35)

Je možné říci, že pohlaví je stále stejné v čase i kultuře. Projevuje se určitými znaky, rozdíly mezi mužem a ženou a těžko je ovlivní okolí. Jinak je tomu však u genderu.

1.2. Ženský a mužský gender

Tento pojem je sociálním konstruktem. Co to znamená? Je determinován kulturním prostředím mající svoji dynamiku a historii. Gender je společností přisouzená role, kterou si osvojujeme během socializace a dle něj se také chováme.

Pojem gender přeložen z angličtiny znamená gramatický rod. Ale nejde až tak o jazykovou kategorii, jako o rozdíly mezi ženou a mužem nebo také mezi mužským a ženským. Pro dost z nás představují tyto přívlastky něco daného, samozřejmého a možná i přirozeného. Tyto rozdíly nejsou biologického původu, ba naopak jsou podmíněny kulturou, historií i společností. Připisují mužům a ženám vlastnosti stejně jako jejich postoje, názory i to, jaké by měli mít žádoucí chování, které je podmíněno zažitými normami dané společnosti. (MAŘÍKOVÁ, 2000, s. 10)

Tesařová s Liškovou vymezují termín gender jako něco, co je založeno na rozdílech kultury a společnosti a je to přímo určující při formování vlastností muže a ženy. Tyto vlivy jsou podmíněny časem a prostředím, z čehož vyplývá, co kultura to jiné pojetí mužského a ženského. Potom zmiňují: „*Gender můžeme chápat jako sociálně a kulturně vytvořené představy o rozdílech mezi muži a ženami, mocenských vztazích a nerovnostech, které strukturují reprodukci těchto rozdílů v institucionalizovaných rutinách, praktikách společnosti.*“ (Tesařová, Lišková, 2002, s. 139)

Vágnerová podotýká: „*Genderová role je sociokulturně vymezený komplex vlastností a projevů chování, které jsou pro jedince určitého pohlaví považovány za charakteristické.*“ Mimo to ale pokračuje tím, že je nejen sociální konstrukt, nýbrž že ještě k tomu vychází z biologického základu. To znamená, že psychické funkce a vlastnosti jsou ovlivněny pohlavím, konkrétněji pohlaví ovlivňuje chovat se určitým způsobem. (Vágnerová, 2008, s. 23)

Janošová hovoří o tom, že genderová role je sociokulturně ovlivněna. Co kultura či vrstva ve společnosti, to jiné role. Bývají převážně naučené, i když vycházejí z vrozených předpokladů a pohlavně se mohou lišit. (in Vágnerová, 2008, s. 197-168)

Dle Heluse je gender výsledkem působení daného sociokulturního prostředí na člověka. Z tohoto plyne, jakou cestou se jedinec vydá, jaké maskulinní nebo feminní vlastnosti získá během socializace i životní možnosti, které se mu nabídnou nebo naopak. To nazývá genderovým učením. (Helus, 2007, s. 51-53)

Pokud bychom rozkryli jádro maskulinity a feminity, tak podle Lippy jsou za jádro považovány typické zájmy (preference zaměstnání, koníčky, aktivity během dne), dále typický vzhled (nonverbální komunikace, oblékání, péče o sebe) a v poslední řadě sem patří i sexualita s otázkou orientace. Všechny tyto tři pojmy jsou determinovány genderově. Zájmy jsou nejčastějším prostředkem, který zjišťuje míru maskulinity a feminity, proto se často objevují v dotaznících. (Lippa, 2009, s. 105)

Maskulinita a feminita jsou mnoha odborníky z psychologie chápány: „*jako individuální rozdíly (variace) ve znacích a chování související s genderem, tedy jako rozmanitost existující v rámci obou pohlaví.*“ Oba tyto aspekty mezi muži i ženami kolísají. Vystávají otázky, jak je možné M a F měřit? Definovat? Zda jsou příčiny proměnlivosti v M a F biologického původu, podléhají výchově či sociálnímu a kulturnímu učení? (Lippa, 2009, s. 78)

Takovýmto měřením M a F se zabýval stanfordský psycholog Lewis Terman, jenž svým testem s názvem Stanford-Binetův inteligenční test, ukazoval na to, že M a F se dá měřit podobně jako intelligence. Považoval to za znak. Uskutečnil měření nadaných dívek a chlapců, kteří vykazovali skupinově zcela odlišné zájmy. Termanovou spolupracovnicí se stala Catharine Cox Milesová. Svého času byla jeho studentkou a jako klinická psycholožka se s Termanem spojila. Jejich cílem bylo, aby psycholog mohl exaktněji a objektivněji měřit ty aspekty osobnosti, v nichž se skupiny žen a mužů rozcházel. Výsledkem byl Dotazník postojů a zájmu čítající 456 otázek. A výsledky vyšly lepší než v jiných testech. Je důležité říci, že Terman s Milesovou

zůstali nestranní v odlišnosti M a F, protože jejich příčiny „*mohou být jak fyziologické a biochemické, tak psychologické a kulturní; anebo mohou být způsobeny kombinací obou vlivů.*“ Takže se vlastně domnívali, že rozdílnost v M a F je determinována jak přírodou, tak kulturou. (Lippa, 2009, s. 79-81)

1.3. Gender jako fenomén

„Každá společnost, každá doba si vytváří vlastní obraz ženství a mužství – souhrn očekávání, předsudků a společenských norem. Jak sudička nad kolébkou rozhoduje společnost o tom, že narodila-li se žena, bude se její život odvíjet jinak než život muže.“

(Decarli, in Decarli et al, 2004. s. 10)

Každé pohlaví ví, co se od něj očekává. Tento diktát určuje společnost. Pokud nesplníme očekávání, odmítáme požadavky společnosti. A tak se stává, že můžeme upadnout do podezření, že jsem jako muž zženštlý nebo jako žena jsem ztratila své ženství. (Decarli et al, 2004. s. 10)

Položme si tedy otázku. Jsou role muže a ženy podmíněny jen biologicky či pouze sociálně nebo oboje má nějaký podíl vlivu? Biologický determinismus tvrdí, že role muže a ženy jsou přirozené, rodíme se s nimi spolu s vrozenými biologickými vlastnostmi. Tomu se nedá vyhnout. „*Přirozenou úlohou ženy je rodit děti a pečovat o ně. Žena jest manželka, matka, pečovatelka, vychovatelka. Mužům je dána role ochránce a živitele.*“ Vystavající otázka je, jak biologické ovlivňuje sociální. Kolem obsahů mužské a ženské práce je mnoho názorů a stanovisek. Sara Delamontová na toto odpověděla ve své práci z roku 1980, kde říká: „*Většina rysů spojovaných s mužem a ženou je původu kulturního.*“ Proces socializace vytváří chtě nechtě mužské a ženské role. Je to vina produkce společnosti, díky níž se socializujeme, nikoliv záležitost přírody. Daná společnost zachází s muži a ženami (chlapci a dívkami) jinak. Nejmarkantněji se to projevuje v dělbě práce a jejím ohodnocení. Zde totiž nehrají role vlastnosti a schopnosti mě jako ženy, ale status práce přiznaný společností s rozdílem v ohodnocení. (Open Society, 1999, s. 59-60.)

Nejen pojetím ženské a mužské role se zabývá kniha Abc feminismu od Decarli et al. Zde zrovna Decarli zmiňuje, že obsahy rolí mužských a ženských jsou podmíněné kulturně i časově. Různé vlastnosti uvedené v předchozím odstavci však neplatí všude

na světě. „Existují přece komunity, kmeny a národy, kde se odpradávná malují a sukně nosí muži, nikoli ženy. Ani funkce živitele není vždy vyhrazena mužům: známe společnosti, kde ženy těžce pracují mimo domácnost, zatímco muži a otcové rodin se věnují zábavě.“ (Decarli et al, 2004, s. 9)

1.4. Genderové stereotypy

Jarkovská v knize *Abc feminismu* dává genderovým stereotypům povahu celosvětovou, jelikož se s nimi setkáváme na každém svém kroku. Ať už jsou viděny v reklamě, časopise, televizi, škole, ale i v názorech ostatních kolem nás. Jako typický příklad zmiňuje rodinu, kde vykonává domácí práce žena. Pokud je dělá muž, stává se „podpantoflákem“. Důležité je, že tento muž to dělá ze svobodné vůle, kdy bere ženu jako partnerku, která má právo mít stejně volného času jako on. Dělení povinností je pro něho samozřejmostí. (Jarkovská, in Decarli et al, 2004, s. 20)

Janošová říká ve své knize o stereotypech toto: „Stereotypy jsou apriorní (předem dané) představy o povahových rysech, způsobech chování a zvycích příslušníků určité skupiny, aniž by byla brána v potaz individualita jejích členů, jejich životní situace apod. Tyto stereotypy nám slouží k orientaci, pokud se ocitneme v nějaké neznámé situaci, a tak sociální svět je pro nás díky nim více srozumitelnějším. Díky nim je někdy možné předpokládat reakce druhých a předejít tak možným nedorozuměním. Beal (in Janošová) dělí stereotypy na věkové, sociální, etnické, dle zaměstnání atd. Nejvíce se odrážejí a projevují ve společenském chování, kde je vymezeno mužské a ženské žádoucí chování. (Janošová, 2008, s. 26-27)

Pojďme se ale zmínit, kdo stál u zrodu tohoto termínu. Byl to Walter Lippman. Byl žurnalistou a psal o zjednodušených obrazech jednotlivých sociálních skupin, které si lidé nosí v hlavě. Sociální psychologové tvrdí, že stereotypy jsou silně stereotypní názory osobnosti muže a ženy. Je však otázkou, jestli jsou tyto znaky o mužích a ženách špatné a jestli třeba nezkreslují či nezjednodušují skutečnost. Pokud se zmiňujeme o těchto věcech, vždy čerpáme ze své vlastní zkušenosti, takže nejsou až tak zkreslené. Vychází ze skutečnosti jedince a jeho pozorování. Mimo osobnostních stereotypů existují i další kategorie: fyzických znaků, sociálních rolí, schopností i sexuality. (Lippa, A., 2009, s. 168)

Minarovičová hovoří o stereotypu jako o nadměrném zobecňování, kdy mužské a ženské bereme za samozřejmost, a tak vzniká stereotyp. Je to „psychický a sociální

mechanismus, který reguluje naše vnímání a hodnocení určitých jevů.“ Ovlivní názory, mínění, postoje, chování. Současně se dá říci, že genderové stereotypy jsou zažitě formy chování (vzhledu, zaměstnání...). Bývají tradičně zažitě, jen velmi často podléhající změně. (Minarovičová, in Babanová, Miškolci, 2007, s. 55)

Podobu těchto stereotypů (rolí) ovlivňují hromadné ??? krom jiného i sdělovací prostředky, mezi něž patří televize s reklamami, rozhlas, tisk, internet. Vytvářejí v nás obrazy o výkonných, aktivních a dokonalých lidech i o tom, kdo je jak skvělým člověkem v oblasti ekonomické, vědě, umění atd. (Valdrová, 2006, s. 80)

Společnost prošla jistou historií a jsou zde nové i staré představy a názory, které se dotýkají i tradičních rolí muže a ženy. Koncept rovných příležitostí se snaží zamezit jistému konzervatismu. Tyto genderové stereotypy jsou příčinou ignorace vrozených i získaných vlastností jedince a popření jeho jedinečnosti. Ženy a muži musejí přijímat žádoucí chování (stereotyp) nebo stále zdolávají překážky pramenící opět z genderových stereotypů. A tak vzniká nerovnost mužů a žen. (Jarkovská, 2005, s. 15)

1.4.1. Mužský a ženský stereotyp

Stereotyp muže se vyznačuje potlačováním emočních projevů, zaměřuje se na výkon, sebeprosazením, dominancí. Strach nesmí dát najevo, povolen je vztek a zlost. Cení si aktivity, mezi které patří pohyb, samostatnost, průbojnost i agrese. Větší zájem o tvořivou hru, kde je možné něco stavět, vytvářet. Středem zájmu je materiální svět, v němž se uplatní manipulační aktivitou. (Vágnerová, 2008, s. 172)

Beal (in Janošová) hovoří o kulturním přijetí agresivity u mužů. Je to svým způsobem projev normální, pakliže jsou projevy přijatelné. Respektuje se agrese v sebeobraně, obrana slabšího, menší úraz, větší bolestivost. (Janošová, 2008, s. 164)

U stereotypu ženy dominují citlivost, přizpůsobivost, prosociální aktivity. Nestydí se za své emocionální projevy, kdy dají najevo strach, smutek, vyhledají pomoc. Pozitivně jsou hodnoceny za poslušnost a ochrannou či pečovatelskou pomoc. Preferují klidnější hry s tematikou sociálního charakteru. Důraz na oblékání a krášení nesmíme opomenout. (Vágnerová, 2008, s. 172)

Co se týká agresivity u dívek, zde se objeví pocity viny a úzkost. Dívčí agresivita vyvádí vychovatele více z míry, než když je agresivní chlapec. Hra a péče o panenky se podepíše na nepřijatelnosti chovat se agresivně a to i tehdy, pokud by šlo o sebeobranu. Dívčí stereotypie je vlastně pasivita. Pokud je dívka více aktivní než je

„nutné“, tak u dosti z nich přichází pocit selhání z vlastní ženskosti. (Janošová, 2008, s. 164)

Baumgartner (in Janošová) o otázce agresivity říká, že je v ní rozdíl. Obě skupiny prožívají pocity vzteku a zášti stejně, avšak jde o to, jak tyto emoce mohou díky obecnému očekávání a výchově prožívat. U pohlaví ženského se potlačovaná agrese vyznačuje sice menší impulzivitou, ale o to více slovních útoků, mezi něž patří nadávky, hádky, pomluvy. (Janošová, 2008, s. 164)

1.4.2. Genderové stereotypy v médiích a reklamě

Média, ať už chceme nebo ne, ovlivňují a prezentují maskulinitu a feminitu v různé míře. Genderová problematika vlivem médií formuluje určité představy, dle kterých vyvozujeme ideální a žádoucí postavení muže a ženy. Konkrétněji se to dotýká i problematiky politických a veřejných osob, způsobu jak feminismus prezentuje postavení žen a v neposlední řadě také zasahuje do podoby genderových stereotypů v televizních pořadech, prezentace mužství, ženství i homosexuálů ve filmu nebo publicistických pořadech. (Oates-Indruchová, in Open Society, 1999, 135-36)

2. FEMINISMUS A GENDER

„Muž dělá za řeči tečku, žena dvojtečku.“ (Vlasta Burian)

Mnoho lidí spojuje feminismus s genderem. Další kapitola odpovídá na tuto souvislost. Pojetí dnešního genderu je bezpochyby rozdílné než např. v 18.století. Žena už nechtěla být opomíjenou a podřadnou osobou stojící vždy za mužem. Dokáže například vystudovat stejně dobře medicínu, jako muž. A tak vzniká hnutí za ženská práva.

2.1. Co je to feminismus

„Feminismus je schopnost a ochota přijmout možnost i jiné interpretace a vidění reality, než na jakou jsme dosud byli zvyklí.“ Je to filosofický směr zdůrazňující právo jiného pohledu a přístupu druhého člověka a zároveň mu dovoluje interpretovat skutečnost i jinak, než jak bylo dosud nastaveno ve společnosti. (Křížková, Pavlica, 2004, s. 14)

V Čechách v období reálného socialismu byl feminismus odmítán a byl korunován na idealistickou filosofii, která mátlala obyvatele a oni se tak nevzepřeli proti režimu. Takzvané Helsinské dohody z roku 1975 byli pro nynější lidi velkou neznámou, protože byly nepřímým útokem na režimy v socialistickém bloku. (Křížková, Pavlica, 2004, s. 12)

V USA byl zase feminismus spojen s bojem za práva černochů a minorit. Tedy s bojem za lidská práva. Spolu s touto vlnou si americké studentky uvědomily řadu společenských předsudků, z nichž číselná diskriminace týkající se schopností a možností žen. (Křížková, Pavlica, 2004, s. 11)

2.2. Fáze feminismu

Feminismus se dělí na tři období. Hybnou silou pro samotný vznik se stala žena a její postavení v 17. století. Tehdy se ženy domáhaly lepšího postavení. Nemohly vlastnit majetek, studovat vyšší školy. Právo volit také nebylo určeno ženám, které usilovně započaly boj o právo volit v 19. století. (Křížková, Pavlica, 2004, s. 16).

První vlna byla také charakteristická dalšími pokusy o lepší práva a svobody žen. Muži byli osoby samostatně uvažující a svobodně se mohli rozhodovat. K tomu se nemuseli na rozdíl od žen nikomu podřizovat. Za prohloubením nerovností mužů a žen stály i peníze. Ženy nemohly dosáhnout na profesní certifikát, a tak se ty z bohatších vrstev staraly o rodinu. Chudým ženám nezbývalo nic jiného, než pracovat v továrnách, stát se služkami, kojnými a prostitutkami. Na úřadech zastupoval ženu její muž nebo otec. Chlapci byli vedeni k samostatnosti a osobnímu rozvoji, dívky však nikoliv. Měly předurčené udržování rodiny a zajišťování chodu domácnosti. Proto se ženy bouřením domáhaly svých práv a svobod. První vlna končí zhruba rokem 1930, kdy víceméně došlo k tomu, že ženy mohly studovat na vysokých školách, volit, vlastnit majetek. (Plesková, et al., 2005, s. 7-8)

Druhá vlna se feminismu započala po válce, kdy nastal rozmach hospodářství. Tím se i posílila pozice muže coby živitele, a tak žena byla opět v pozadí, kde se měla starat o děti a chod domácnosti. Nejsilnější popudy přišly z Ameriky v 60. letech 20. století. Ženy se cítily jako diskriminovaná skupina, *„která je podceňována a zesměšňována, nemá rovné zastoupení na politické scéně, jejich práce v domácnosti a při výchově dětí není dostatečně ohodnocena a že existuje řada předsudků vůči jejich schopnostem.“* Výsledky na sebe nenechaly dlouho čekat. Ženy dostaly větší kontrole nad svým tělem, mohly ukončit těhotenství, bylo jim zpřístupněno mnoho profesí. Společnost se začínala zabývat výskytem ekonomických a sociálních nerovností mezi muži a ženami. Hnutí se pomyslně převedlo na akademickou půdu, kde se začaly zkoumat nerovnosti mezi pohlavími, postavení muže a ženy v kultuře vůbec. Psychologickými tématy byly identita ženy nebo tematika vzorců chování. A tak vzniklo slovní spojení gender studies. (Plesková, et al., 2005, s. 8-9)

Dnes pokračuje třetí fáze. Feminismus je přesvědčen, že se společnosti z hlediska důležitosti dělí spíše dle genderových aspektů než z hlediska třídního postavení. Proč je tomu tak, na to odpovídá výzkum od Open society z roku 1999. *„Děti jsou více determinovány a socializovány dle sexuálních stereotypů než podle třídních a sociálních.“* K tomu dodává, že sociální začlenění můžeme měnit svým jednáním, ale genderovou stratifikaci nemůžeme odmítnout a změnit. Jako původ zmiňuje pohled na dívky či chlapce a jeho specifické chování, oblečení, hračky atd., což se nazývá „genderová indoktrína“, jenž si jedinec neuvědomuje.

Šiklová k tomuto v téže literárním pramenu říká, že každá společnost pohlíží na ženu rozdílně a to dle statusu rodinného, sexuální orientace, zaměstnání, vzdělání. Pak

pokračuje: „...není možné vyčlenit ženy z celku lidstva a kultury, ke které náležejí a homogenizovat jejich zájmy a požadavky jen na podkladě jednoho (i když bezesporu významného) znaku, tj. pohlaví.“ A to proto, že ženský gender má dvě strany mince – tedy věci, v nichž se liší a naopak. (Šiklová, in Open Society, 1999, s.15)

3. RODINA

My všichni jsme se narodili do úzkého společenství lidí, kterými jsme odjakživa ovlivňováni a kterými jsme od porodu dáni napospas. Je to prostředí, kde se učíme objevovat svět spolu s normami, které je dobré dodržovat. Pohlaví je dáno fyziologickými znaky i určitým postojem rodičů např. v oblékání či preferenci hraček podle toho, zda je to kluk či holčička. Genderu se učíme díky socializaci v bezprostřední blízkosti rodiny, školy, vrstevníků. Tím nejlepším místem, kde syn a dcera najdou jistotu, oporu, identitu, zdravé sebevědomí nebo i cestu k dobrému životu, je rodina s tátou a mámou.

3.1. Definice rodiny

Pedagogický slovník definuje rodinu jako: „nejstarší společenskou instituci, která plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce, vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003 s. 202)

Kramer mluví o rodině jako o skupině lidí, která má svoji společnou historii, kde fungují transakční vztahy. Členy často, ale bez nutnosti, spojuje heredita, legální svazek manželský, adopce nebo to, že společně žijí v určitém úseku života. Dále pokračuje: „Kdykoli mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální psychologické a emocionální vazby, může být používán pojem rodina, i když jde třeba o nesezdaný pár, o náhradní rodinu atd.“ (in Sobotková, 2001, s.22)

Rodina je v nejčastějším případě založená na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu mezi rodičem a dítětem a na souhrnu funkcí, jenž rodina plní ve vztahu k jednotlivci i celé společnosti. Členové sdílejí jednu domácnost a plní role, jenž určuje daná společnost i postavení v ní. Nukleární rodina je rodina složená s rodičů a jejich

dětí. Dalšími, kdo může sdílet domácnost, jsou prarodiče, tety, partneři sourozenců atd. V této souvislosti se jedná o rodinu rozšířenou. (Giddens, 2003 s. 156).

Pokud bychom chtěli charakterizovat rodinu z hlediska systémového, zmíním Matějčka, který o rodině hovoří jako o systému, který nemá jen jednotlivce, ale má také svoji síť vztahů. Ta zahrnuje interakce všech členů. Každý ovlivňuje nějakým způsobem toho druhého. Systém má své subsystemy, které reprezentuje generační příslušnost, mocenské postavení, pohlaví i povahové rysy či specifické zátěže, ať už v podobě somatických či psychologických. (Matějček, 1992, s. 34)

Sobotková hovoří o tom, že nejpodstatnější subsystem manželský (partnerský), subsystem rodič – dítě a v neposlední řadě subsystem sourozenců. (Sobotková, 2001, s. 25).

Systémový pohled na rodinu vidí i Blahoslav Kraus. Charakterizuje ji jako: „*dynamický systém, který reprodukuje svoje základní podmínky především a hlavně tím, že původní předpoklad svého vzniku (narození dítěte) mění na svůj výsledek, který se stává potencionálním východiskem vzniku dalšího, nového systému – nové rodiny.*“ (KRAUS, POLÁČKOVÁ, 2001, s. 78)

3.2. Význam rodiny

„*Oženit se, založit rodinu, přijmout všechny děti, jež přijdou, zachovat je na tomto nejistém světě a dokonce, bude-li to možné, je trochu vést, to je podle mého přesvědčení nejzazší meta, jíž může člověk dosáhnout.*“

(Franz Kafka)

Vágnerová vystihuje její významnost takto: „*Rodina plní v lidské společnosti řadu biologických, ekonomických, sociálních i psychologických funkcí. Lze ji považovat za nejdůležitější sociální skupinu, v níž jedinec žije. Poskytuje mu potřebné zázemí, uspokojuje jeho potřeby a zprostředkovává zkušenost, kterou nelze získat jinde.*“ Mezi členy rodiny se vytváří specifický styl komunikace a hodnotový systém, dle kterého dítě upřednostňuje výběr řešení vedoucí k vyřešení problémů. (Vágnerová, 2004, s. 46)

Rodina zastává také několik funkcí. Jsou jimi:

1. biologicko–reprodukční funkce zajišťuje plození potomstva a uspokojování sexuálních potřeb,

2. ekonomická funkce vymezuje rodinu jako výrobní jednotku (v minulosti), dnes spíše jako prostor uplatňování různých strategií jejích členů, a to v rámci společného hospodaření,
3. socializační a akulturační zajišťující výchovu dětí, předávání kulturních hodnot, vzdělávání a formování životního stylu,
4. emocionální funkce zajišťuje uspokojování citových potřeb, pocity jistoty, uznání a vzájemné podpory. (Mühlpachr, 2008, s. 152)

Orientační (prvotní) rodina, kam se dítě narodí, poskytuje dítěti zjednodušený model světa. Tam získává první zkušenosti a ověřuje si tak reakce okolí na jeho chování. Dítě zde uspokojuje základní psychické potřeby. V otázce sebepojetí je rodina hlavním zprostředkovatelem a to buď v negativním nebo pozitivním smyslu. Pocit bezpečí a jistoty je určeno spolehlivým citovým vztahem, který bude odrážet i vztahy dítěte s ostatními. *„Získá dostatečnou sebeúctu a sebejistotu, jež jsou nezbytným předpokladem tolerance k lidem a schopnosti akceptovat je v jejich různosti. Pokud rodiče dítě citově nepřijali, poskytnou mu nepříznivou informaci, nepotvrdí mu, že svět je bezpečné místo. Dítě bude neustále očekávat chladné a negativní reakce, bude nejisté, a tento pocit si bude kompenzovat např. agresivitou, která je obranou vůči ohrožujícímu světu.“* Budování sebedůvěry dítěte také závisí na rodině. A to díky svým očekáváním – tedy názoru na dítě. To buď podporuje a povzbuzuje nebo ho sráží, pochybuje o něm, podceňuje ho. V pedagogické psychologii se pro toto používá Pygmalion efektu. Ten v podstatě znamená, že se dítě stane tím, co se od něj očekává. (Vágnerová, 2004, s. 46)

Pokud jsou základní lidské potřeby uspokojeny, tak teprve pak se může organismus vyvíjet normálně a zdravě, hovoří i Langmeier s Matějčkem. Základní potřeby se promítají i do hodnoty dítěte pro rodiče. Tyto potřeby mohou být ohroženy právě dítětem. Proto vyvstává v každém z nás otázka, zda mít či nemít děti. Pozitiva a negativa rodičovství Langmeier a Matějček dělí na čtyři skupiny:

1. stimulace vedoucí k aktivitě (pro: dítě je živé, nikdy není nouze o zábavu, bez nich by byl život prázdný a nudný - proti: jsem na dítě vázán, život monotónní a nudný, zatěžují manželský život),
2. smysluplné prostředí, kde je prostor pro učení a získávání zkušeností (pro: dítě nás obohacuje o poznatky a zkušenosti, vyvíjí se a zraje k životní moudrosti - proti: dítě brání k získávání poznatků, uvazuje k plotně, ke školním úkolům, nic z toho nemám),
3. citový vztah, jenž dává pocit životní jistoty (pro: děti lásku přijímají, ale i vracejí, tento vztah je hluboký a čistý, je jakousi zárukou životní bezpečnosti, otázka stárí –

proti: dítě moji potřebu bezpečnosti ohrožuje, něco se mu stane, bude zlobit, neuspěje v životě, jsme jimi svázáni i vázáni),

4. identita, kdy si dítě uvědomuje vlastního já, autonomii vlastní osobnosti, sebeúcty a hodnoty sebe pro společnost (pro: dítě dává společenskou hodnotu i hodnot, nemáme anonymitu, jelikož nás dítě potřebuje, jsme tak normální v očích druhých – proti: děti brání v dosažení významných společenských cílů, bez nich bych dokázala víc, jsou důležitější věci, jsem tak zařazena do davu obyčejných s obyčejnými starostmi). Přidružují však i pátý okruh a to otevřenou budoucnost, kdy si dítě buduje časový rozměr lidského života a bytí vůbec (pro: stále se mám na co těšit, pokračuje další generace našeho biologického vkladu, jenž je dílem naší výchovy, být součástí vývoje lidského rodu – proti: brání nám ve vytvoření takového díla, které by přetrvalo věky, jsme upoutáni ke každodenním starostem, „vězni současnosti“, tvůrčí svoboda je omezená). (in, Matějček, 1992, s. 42, 43-44)

O rodinném soužití muže a ženy hovoří Matoušek nejen jako o hospodářské jednotě a jednotce odpovědné za další generaci, které dávají dva lidé šanci vzniknout, ale i o tom, jak je těžké být bez druhého pohlaví. Důvodem je, že druhý člověk nám dává kousek sebe, mluví o tzv. zvláštní pozitivní energii, kterou přenáší i na druhého. Vzájemně podporují svoji genderovou totožnost. Dva lidé žijící pospolu se cítí lépe, naplněnější díky nápodobě či jakémusi zrcadlení. Přebírají od sebe i nové dovednosti (které např. druhý neuměl). V pozadí lze hovořit o očekávání: „*Naučíš mně tomu, co jsem neuměl; rozšíříš moje možnosti.*“ (Matoušek, 2006, s. 58-59)

3.3. Gender a rodina

Stavební kameny genderové identity se vytvářejí v rodině. Tam dítě vidí zastoupené obě genderové role. Dle svého pohlaví je také vychováváno. Osvojuje si chování žádoucí pro něho jako chlapce či pro ni jako pro holčičku se všemi požadavky i třeba s hodnocením, jak a za co je kdo hodnocen, trestán atd. Tato identita je osobní akceptovaná představa o svých genderových vlastnostech, s nimiž se buď jedinec ztotožní nebo je odmítá. Rodina není bohužel jediným činitelem ovlivňující genderovou roli. Je to i společnost a její nastavení. Platí zde nepsaná obecně platná očekávání vyvíjející tlak na osobu, která se snaží být společností přijata nebo alespoň aby těmto očekáváním přiblížila. Media v tomto hrají významnou roli hlavně u mládeže. Vyvíjejí

sociální tlak a předurčují hodnoty, postoje a způsoby chování. (Vágnerová, 2008, s. 23-24)

3.3.1. Utváření genderové identity

Je to právě batolecí období, kdy se utváří základní kameny pro rozvoj genderové identity. Ve druhém a třetím roce si dítě vytváří vědomí rodinné příslušnosti tzv. rodinnou identitu. Jako by si říkalo „sem patřím, mám zde okruh svých lidí, pro něž mám nějakou hodnotu. Toto vědomí se lépe utváří za předpokladu, že dítě žije ve vztahu o třech stranách (ja-ty-on) tzv. triangulace. Právě v tomto vztahu vnímá vztah k matce, otci, ale i je svědkem vztahu mezi svými rodiči. (Matějček, 1994, s. 51)

Rodiče jsou také vzorem partnerské komunikace a spolupráce. Tento citový vztah rodičů ovlivní postoj dítěte k sobě samému (sebeúcta a sebeláska) i k příslušníkům opačného pohlaví se stává se prototypem, jenž je kopírován v partnerství v dospělém věku. (Janošová, 2008, s. 108)

Samo batole si není jisté, jestli je genderová identita trvalá. Snadno tak uvěří, že by se samo mohlo změnit v člověka opačného pohlaví. Musí pochopit „*specifičnosti vlastního pohlaví a s ním spojených požadavků, tj. kognitivní zvládnutí genderové role, a přijetí této role*“, jenž lze pojmenovat jako identifikaci. Gender se stává součástí jejich smýšlení o sobě, tedy svého sebepojetí, kdy si potvrzují, jestli je jejich gender dobrý nebo i nadřazený tomu druhému. (Vágnerová, 2008, s. 170) Barret mluví o sebepojetí takto: „*Rozvoj sebepojetí směřuje k potvrzení vlastní jedinečnosti, individuality, i spojení s ostatními, podobnosti těmito lidmi a příslušnosti k nim.*“ Dále mluví o diferenciaci sebe sama od okolního světa, kdy se batole chce odlišit hlavně od osob nejbližších - pečujících. Zároveň si k nim vztah dále ověřuje určitým chováním. Jiní lidé také fungují jako ověřovatelé tzv. „interpersonálního self“. Získávání těchto informací je pro batole dané díky mezilidským vztahům (interakcemi s jinými lidmi). Dalším, koho Vágnerová cituje ve své knize, je Harter, který vytyčuje sebepojetí jako souhrn konkrétních vlastností, schopností, věcí i osob, jenž jsou zřejmé a pozorovatelné a patřící dítěti. U tak malého dítěte je sebepojetí nerealisticky pozitivní, tedy často neodpovídá skutečnosti. Nesmíme však zapomenout na emoční význam genderové identity-Pozitivní hodnocení vlastností a očekávání podporují rozvoj sebeúcty. (Barre, Harter, in Vágnerová, 2008, s. 164)

Genderová očekávání si tedy osvojujeme díky socializaci, která je procesem učení se očekávaným rolím muže a ženy. Učíme se chovat po celý život chovat jako se sluší a patří. Ale dalším, co zde působí, jsou společenská očekávání, která mají podobu ideálních žen a mužů. Je vyvíjen tlak, abychom se podobali těmto lidem, ale abychom si zachovali svoji „jinakost“. (Hrdličková, 2008, s. 10)

3.4. Význam úplné rodiny

“I když je nezvratným faktem, že potřebuje (dítě p.a.) dobrou fyzickou péči, stále citové vztahy a určitou úroveň verbální i neverbální stimulace, má-li plně využít svého lidského potenciálu(...)Proč však péče ženy?Rodičovství zahrnuje jak mateřství, tak otcovství. To, že industriální společnost bagatelizuje úlohu otce, nečiní z mateřství univerzální lidskou nutnost.“

(Karsten, 2000, s. 103)

Životní úlohou každého jedince je dospět k nezávislosti. Tuto nezávislost nám zprostředkovávají rodiče. Pokud na dítě výchovně působí otec i matka jsou očekávání realistická a ne tak extrémní. Jeden rodič se přiučí z chování toho druhého. K tomu otcové ženou své děti k větší nezávislosti. Protiváhou jsou jim matky ochránitelky. (Miller in Bakalář, 2002, s. 128)

Pokud je rodina úplná, nemůžeme zcela říci, že je vždy výchova plnohodnotná. Velikou nevýhodou neúplné rodiny je otázka vztahů. Pokud jsou rodiče s jedním dítětem, jsou tu tři vzájemné vztahy. Ale rodiče a dvě děti to už čítá vztahů šest. S odchodem člena rodiny klesá i počet vztahů. A se vztahy odejdou i podněty. Výchova se stává jednostrannou, protože pokud jsou na to dva, vniká prostor pro diskusi, dělbu odpovědnosti, společné uvažování o cílech a hodnotách výchovy. Dítě díky matce a otci získává širší pole zájmů, zálib, dovedností i znalostí. (Márová, Matějček, Radvanová, 1975, s. 54, 61-62)

At' chcete nebo ne, náš svět je z poloviny mužský a z druhé půlky ženský. Jak míní Matějčka: *„At' chceme nebo nechceme, otec se od chvíle, kdy dítě začne vnímat svět kolem sebe, stává se pro svého potomka zástupcem či modelem jedné poloviny lidstva.“* Matějček, 1994, s. 50)

Matějček hovoří o tom, že jsme-li mužem či ženou, je to pomyslný vklad či potenciál. Ztráta muže v rodině znamená zastavení v rozvoji a kultivaci potencionálu

daného pohlavím. Ve spojitosti s tím zmiňuje chybějící mužský vzor jak pro syna, tak i pro dceru, která si svoji ženskost za přítomnosti otce může ověřovat a rozvíjet.

Podobný vztahový pohled jako !!! Matějček má i R. A. Warshak, specializující se na porozvodovou péči o děti, když říká, že otec „*pomáhá dětem k psychologickému odpoutání od matky nejen tím, že funguje jako bezpečný vztah na matce nezávislý, ale také tím, že funguje jako určitý nárazník mezi dětmi a matkou.* (Warshak in Bakalář, 2002, s. 132)

Farrell ve své knize Kuchařka pro společnou rodičovskou péči se zabýval tím, proč je vlastně zastoupení otce v rodině tak důležité. Shrnul toto do čtyř bodů. První bod zahrnuje disciplinovanost otce, která stanovuje vnitřní hranice. Život totiž není jen o uspokojování vlastních potřeb, ale jsou zde i ostatní, jejich potřeby i jistá omezení. Další bod se dotýká nebojácnosti. Protože jsou to vlastně otcové, kdo děti naučí odvážnosti, riskovat, poprat se i rozplakat se i s tím, že lítost po chvíli opadne a hurá zase do pranice. Do třetice připisuje otcům otevřenost a upřímnost k dětem ve věcech, které narušují do jisté míry společenské normy. Ne vždy je dobré říkat vše, vždy tu jde ale o upřímnost i o to, že dítě některým věcem úplně neporozumí, aby je to ochránilo před strachem. A poslední bod důležitosti otce při výchově se týká dcer bez otce. Takové dcery si totiž nevyzkouší být prvotně akceptované mužem – otcem. Vzniká tím nenaplněná touha. Mnohdy to vede k nápadnějšímu signalizování sexuality navenek značící vnitřní pocit, že se sama mužům nelíbí. Dalším jsou sklony k užívání drog. Takovýmto prostřednictvím hledají zážitky lásky a důležitosti. Posledním, co Farrell uvádí je brzké otěhotnění, díky němuž si schválně přitáhnou muže k sobě / do svého života. (Farrell in Bakalář, 2002, s. 146)

3.5. Změny v rodině dneška

Západní civilizace prošla v několika tisíciletích jistou změnou. Počínaje přísnou monogamií, přes univerzální zákazy sexu mimo manželství až po vzájemně rozdílné role muže a ženy. Vymizel patriarchát, kdy ochrana rodiny už dávno nezávisí na muži, jakožto silném a bojovném členovi, ale převzali ji veřejné instituce. (MOŽNÝ, 2002, s. 21)

Dle Matouška je dnešní česká rodina rodinou zaměstnané ženy. Důvodem je hlavně to, že rodina nemůže být ekonomicky závislá na jednom platu a stěží by tak vyžila. (Matoušek, 1997, s. 35)

Naše česká rodina byla silně ovlivněna situací po roce 1989. Změna politické scény vedla k nutnému přepracování životního stylu. Hlavním důvodem bylo to, že životní rozhodnutí, řešení problémů v životě i celkovou zodpovědnost už neměl v moci stát. Ale rodina sama. Vedlo to také k zásadním narušením jistoty. Záruka zaměstnanosti, bezplatného zdravotního a sociálního zajištění byla zpochybněna. Poslušnost a snaha nevybočovat byly vyměněny za iniciativní chování jednotlivce. Hodnota rodiny byla v jiném postavení. „Může být vnímána a využívána jako útočiště před nepřízní světa, může být základnou k výbojům, ale může být používána i jako břímě či překážka v individuálním rozletu.“ (Kovařík, Šmolka, 1996, s. 13-15)

Ve sborníku prezentací k sympoziu Masarykovy university hovoří Sirovátka ve svém výzkumu o změnách v rodinném chování. Mladí lidé mají dnes větší šance cestovat, poznávat, volit si povolání podle sebe i odpovídajícího finančního ohodnocení a tudíž rodina s dětmi zaujímá menší prostor v životech těchto lidí. Zmiňuje paradoxně dobu totalitní, kdy tomu bylo naopak. V devadesátých letech se počet studentů na vysokých školách zvýšil až o 60%. Tato ekonomická transformace, má své příčiny. „Patří sem zvýšení přímých nákladů na výchovu dětí a snížení životního standardu rodin s dětmi, nezaměstnanost žen, zejména matek malých dětí, obtížné životní starty i špatné možnosti v získání bydlení.“ (Sborník prezentací k sympoziu, 2003, s. 43-44)

Lidé v naší společnosti chtějí založit rodinu, jen to odkládají na později. Statisticky po 26. roce života.

Dnes poklesl počet rodin, kde jsou partneři oddáni. Toto tradiční kritérium přestává být platným. A tak institucionální stvrzení manželství není podmínkou rodinného života. Mimo manželství se rodí asi třetina dnešních dětí. I tak ale rodina funguje a zároveň splňuje jeden ze znaků rodiny a tím je, že členové bydlí pod jednou střechou a ohledně dělby práce, jenž udává společnost, mezi sebou spolupracují. (Kraus, 2008, s. 80)

Možný a Singly hovoří o uzavřenosti rodiny. Západní společnosti vyloučili širší příbuzenstvo z toho, aby byli přítomni u každodenních aktivit manželů a jejich dětí. Většina z nás bere příbuzenství jako vztah mezi dvěma lidmi. K širšímu příbuzenstvu nemáme žádná práva a povinnosti. Což je špatné a dochází tak k malé či žádné morální kontrole širšího příbuzenstva. (Možný, 2002, s.48). Singly doplňuje k uzavřenosti i individualismus rodiny. Oslabení těchto vztahů vede k posuzování ostatních dle sociálních kritérií, jakými jsou movitost a bohatství. Již to není syn toho či onoho, ale ten, kdo má takové a makové auto. (Singly, 1999, s. 60)

Ať už postupné vymizení bezmezní autority muže, tak změna společnosti či režimu, to vše nahrává demokratizaci v rodině, o níž hovoří Maříková. Charakterizuje ji sbližováním sociálních pozic muže a ženy, možnost muže být zastupitelný za ženu a opačně a v neposlední řadě i to, že se flexibilně realizuje dělba práce mezi ženou a mužem (v rámci rodiny). (Maříková, 1999, s. 10)

3.5.1. Mění se i gender

Souvislostí genderu a rodiny se zabývala Maříková, která tvrdí, že: „*S odlišnými nároky, předpisy na roli muže a ženy se setkáváme nejen mezi odlišnými společnostmi a kulturami, ale i mezi odlišnými sociálními skupinami uvnitř společnosti.*“ (Maříková, in Open society, 1999, s. 59)

Přirozená tendence založená na podřízení se žen mužům a nadvládě mužů nad ženami je úzce spojovaná s rodinou. Žena je nezastupitelnou osobou v roli matky, co má prvotní odpovědnost za intimní a nepřetržitou péči o dítě a domácnost. (Maříková, in Open society, 1999, s. 59)

„*Život ženy není a nemůže být stejný jako život muže, nestejnost může však mít mnoho společenských variant, z nichž některé jsou nerovností.*“ (Havelková, 1992, s. 7) Dále tato autorka pokračuje tím, že společnost neustále prochází velkými změnami, kdy je rovnováha muže a ženy narušena postavením ve sféře pracovní a rodinné najednou. Občanský zákoník upravuje mnoho ze života obou pohlaví, avšak jako by byl krátký na všechny společenské překážky, mezi něž patří zvyklosti, stereotypy, předsudky i postoje minulého režimu. (Havelková, 1992, s. 8)

V rámci rodinného prostředí dochází k demokratizaci pomocí principů znamenající rovnost práv a povinností partnerů v rodinném i soukromém sektoru. Dalším, jak demokratizaci můžeme vystihnout je, že znamená otevřený dialog a vyjednávání založené na svobodě konání zúčastněných, ale i na vzájemné úctě a toleranci. (Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 16)

Plesková se zabývá představami partnerů či manželů o úlohách a postavení jednotlivého pohlaví a říká, že v rodině se tyto postoje různí. Jde o rozdělení podílu na výchově a péči o děti i o chod domácnosti. Častěji v domácnosti na rodičovské dovolené zůstávají ženy (opět tížený stereotyp) a to udává další podobu úlohy ženy jako matky s přirozeným pudem vychovat děti. Pokud se muž rozhoduje jít na místo ženy a vychovávat děti, je zde jedno kritérium, co muži zřídka kdy umožní být doma na

rodičovské. Kritérium ekonomické přesněji nižší plat ženy je druhý argument pro něho samotného, kdy se stává hlavním živitelem rodiny a nehrozí, aby byl doma s dětmi. (Plesková et al, 2005, s. 15)

V této publikaci je zmíněn výzkum č.1/2004 ze zdroje Gender rovné příležitosti zabývající se rozložením domácích prací. Ty bývají většinou spjaté s rolí ženy. Ta jimi vyplňuje volný čas po příchodu z práce. Neviditelnost těchto prací jako by se vznášela v rodinách, jelikož není přesně dáno, kdo je má dělat. I když nejčastější vykonavatelkou je žena a ostatní členové ji s nimi pomáhají. Procentuelně tento výzkum ukázal na 59% žen ve společnosti, co si myslí, že domácí práce jsou vykonávané u nich spravedlivě. 49% mužů si myslí totéž jen s malým doplněním, že nerovnoměrnosti je nasnadě, ale že je to v celku v pořádku. Toto ukazuje na mínění české populace o postu muže a ženy, kdy všichni říkáme: „*muž má vydělávat peníze a žena se má starat o domácnost a rodinu.*“ (Plesková et al, 2005, s. 15)

4. HISTORIE, VÝZNAM A STYL OTCOVSKÉ VÝCHOVY

„Každé dítě vstupuje do života branami rodiny. Ta stojí na dvou pilířích: matce a otci, Tam, kde jeden z nich chybí, se klenba bortí a životní start je u těchto dětí ohrožen nebo alespoň velmi ztížen.“

(Bakalář, 2006, s. 9)

4.1. Postavení otce v dějinách

Vývojem procházíme a nese sebou změny, nejde zastavit. Podoba dnešních otců i matek je zcela jiná než například ve středověku. Proto v této kapitole představuji pojetí otce v různých historických dobách.

4.1.1. Prehistorie

Rodina spolu s otcovstvím a jejich významnost se datuje do doby paleolitu, avšak berme to s menší rezervou, možná to bylo dříve. Prehistorické nástěnné malby napovídají, že párové vztahy v této době nebyly až tak důležité. Na těchto malbách jsou mužské a ženské postavy stojící samostatně. Dalším, co můžeme vnímat, je kult skupinového lovu. Člověk Australopiték, který se již vyznačoval vzpřímenou chůzí, užíváním nástrojů i tím, že přeměnil skřeky na zvuky k lepšímu dorozumění se, se stal horizontem lidské rodiny a otcovství jako instituce. Oddělil se od říše zvířat, začal vytvářet párové vztahy. (Zoja, 2005, s. 35-36)

Specializace rolí byla pomalu a jistě formována pohlavně. Muži obstarávali lov, zatímco ženy sbíraly rostliny v blízkosti bydliště, aby byly nablízku dětem. Tuto společnost nazýváme strukturovanou s první formou směny. (Zoja, 2005, s. 41)

V této době se také objevila první zmínka o méněcennosti ženy oproti muži. Důvodem bylo silný vztah mužů – lovců ke krvi. Pokud uštvali zvěř, zabili je, a tak vlastně vyhráli, byli vítězové. Žena jako menstrující tvor se stala v očích muže raněným slabým zvířetem, co krvácí. Žena byla pro muže zkrátka jinakou slabší bytostí. (Zoja, 2005, s. 54)

4.1.2. Antický otec v Řecku a Římě

„ Už dříve než sto padesát let se debatuje o tom, zda otcové vládli odedávna, nebo zda západnímu patriarchátu předcházeli v prehistorické době matriarchát.“ (Zoja, 2005, s. 59)

Právě řecký patriarchát je počátkem západoevropské kultury. Ta rozesla globalizací patriarchát do celého světa. Neměli bychom ale zapomenout na starověký Řím s jeho zákony a institucemi jako navázání na Řecko. (Zoja, 2005, s. 77)

Pro Řeky byl božským představitelem právě muž. Plodí a tvoří děti jen on. Tvořivá řecká kultura se stavěla k ženám velmi skepticky. Byli přesvědčeni, že pudové jednání v ženě jí znemožňuje rozumově smýšlet. Proto tvrdili, že: „ženy jsou amorální, hádavé a nemají kázeň.“ (Zoja, 2005, s. 113)

Dnes se ale ví, že tyto rozdíly nejsou podmíněny geneticky, ba naopak jsou relativní a podmíněné kulturně. „Řekové se děsili přirozené mateřské síly, a proto ji nesnesli vedle sebe. Hlásali nesmiřitelnou rozdílnost.“ Důvodem bylo ohrožení jejich mimořádného postavení, takže muži nemohli být přirození jako ženy. (Zoja, 2005, s. 114)

Římský otec se stal pilířem veřejného řádu i soukromého života. Oproti řeckému otci rozhodoval o životě (i smrti) svých dětí a to po celý svůj život. Otcovství se zde vyjadřovalo vůlí. „Otec veřejně pozvedl svého syna do výše (vztah k dceři byl omezen jen na materiální zabezpečení), čím vyjádřil, že za něj přejímá zodpovědnost.“ (Zoja, 2005, s. 145)

4.1.3. Otec ve středověku

Hlavní autoritou byla církev. Do celého světa šířila rychlostí blesku svůj morální kodex, právní i sociální systém. Plození potomstva ve své formální podobě spadalo do prostředí rodiny. Otci se věnovalo málo pozornosti. Pohyb lidí se v horizontální rovině zredukoval, lidé žili v ohraničeném prostoru s omezenými materiálními prostředky. Hierarchie šlechtic-vazal-král-císař se přísně dodržovala. Pozdní středověk vyzvedl s pomocí římskokatolické církve postavu Marie jako matky. (Zoja, 2005, s. 151)

4.1.4. Renesanční otec

Období renesance se vyznačovalo zvědavostí, mobilitou, rozmachem měst, ekonomickou aktivitou. Produktem měšťanské třídy byla malá moderní rodina. V čele otec. Ten byl ale po celý svůj život v pozici Syna oproti Bohu samotnému. Šlo vlastně o sesazení pozemské autority otce, kdy se otec mohl nazývat jen Otec nebeský. (Zoja, 2005, s. 152)

Evropa byla zaměřena na aktivitu a svobodu, která byla spojena s mužskou etikou. Chtěla modernizaci a oddělení státu od církve. ((Zoja, 2005, s. 154)

Osvícenství znamenalo pro otce zlom. Vztahy otce a dětí se staly diskutovanými tématy. Rousseau chtěl konec otcovské autority a děti navždy vymanit z jeho vlivu. (Zoja, 2005, s. 157)

4.1.5. Doba Francouzské revoluce

Panovník jako symbol božstva a otce byl svržen i s církví. Stát začal za rodiny přebírat zodpovědnost za výchovu dětí. Dítě se ocitlo ve stejné rovině mezi svými vrstevníky. Nezaopatřené děti musely být adoptovány. Rozvodem se matka dotáhla na pozici otce, protože se mohla znova vdát. Otcovství bylo oslabené.

90% obyvatelstva v evropských zemích představovali rolníci. A tak tito otcové pracovali v dosahu svých dětí. V sezoně měl otec plno práce, ale přes zimu byl plně dětem k dispozici a jeho role byla z části autoritativní. Charakteristické bylo převzetí činností otce. Často se syn vyučil profesí po otci. Dospívající syn neměl na dosah jinou alternativu osoby, obrazů ani příběhy. Což dnes díky médiím neplatí. V tehdejší době si „syn vytvářel svůj sebeobran rolníka pozorováním otce a děda a patriarchálního života kolem sebe. Život tvořil jeden patricentrický příběh.“ (Zoja, 2005, s. 160-161)

4.1.6. Průmyslová revoluce

Přinesla destabilizaci rodinných vrstev. Otec se ocitá v neznámu, kdy netuší, co bude dělat, jelikož se vytvořilo tolik nových povolání. Chudoba nahnala lidi do továren. V rozpuku byla urbanizace, život na venkově mizel. Ženy i děti se octly v továrnách, kde pracovaly za špatných podmínek, přičemž to bortilo vazby celé rodiny. Bylo častým jevem, že si žena s dětmi přinesly větší výplatu než sám otec. „*Jeho suverenita a důstojnost tím velmi utrpěla.*“ Zákony na ochranu manuálně pracujících a velká část

dělnictva mužského pohlaví si vyžádaly spojení „neviditelný otec“. Ten totiž odložil motyku, odešel do továrny, a tak vlastně zmizel dětem z očí. Jedna a ta samá stereotypní pracovní činnost vedla k jednotvárnosti. Bez odbornosti začal bez lásky a nadšení vyrábět neosobní produkty. Pracovní den muže nebyl spojen s rodinou, otec se rodině vzdálil a nemohl být vzorem pro děti, jež rostly a šly cestou dospělosti bez něj. (Zoja, 2005, s. 162-163)

4.1.7. Doba světových válek

Odchod otců od rodin, které se otce v mnohých případech již nedočkaly. To přinesly války spolu s psychickou zátěží pro všechny lidi, kteří se přímo i nepřímo zúčastnily války. Masovým fenoménem se stala dezertace, kterou mnoho lidí odmítalo. Neposlušnost na frontě i být zajat cizími vojsky, se trestalo smrtí. Nebyl čas ztrácet s lidmi, co upadli do spárů nepřátelských vojsk a nekázeň byla takto zaručeně vsazena do kolejí poslušnosti. Světové války přišly v době nestabilního otce. Zároveň tato doba znamenala posun a diskusi v pedagogice a psychologii, protože se zabývaly tím, že otec již není absolutní hlavou rodiny. Politická hnutí odstranila vládu. Nebeský Otec byl zbaven své moci. Poděkovat za to můžeme pozitivismu a sekularismu. V očích dítěte se stal otec válečník vlastně nepřítelem. Mnohdy na něj dítě zapomnělo. Ne jen tak do větru hlásala pedagogika s psychologií případ chybění jednoho z rodičů jako vážné narušení vývoje dítěte. (Zoja, 2005, s. 170-172)

4.2. Otec dnes a angažované otcovství

„Vymizení tradiční hlavy rodiny vypadá skoro jako genocida otců. Otcové samozřejmě – nevymřeli, jen zůstávají často a déle pryč, pokud ovšem od rodiny neodešli nadobro. (Zoja, 2005, s. 191) Připočítejme i míru rozvodovosti a svěřením dětí do péče matek. Muži otcové to mají složitější než ženy matky. „Otcovská péče totiž není řízena instinktivně, jako chování kojící matky.“ Při tom ale závisí také na společenském klimatu určující pravidla, kterým se muž musí učit. (Zoja, 2005, s. 195)

Sociologové zmiňují, že za poslední desetiletí se změnila více funkce otce než matky. Dlouhou dobu byl otec zastrčen kdesi vzadu, neboť role matky byla dlouhá desetiletí diskutovatelnou a zkoumanou věcí mnoha odborníky, otcovství však nikoliv. Tradičně měl zajistit rodinu po ekonomické stránce, učit děti disciplíně, být dominantní.

(Vodáková, 2002, s.56) Možný hovoří o splnutí rolí matky i otce, přičemž důvodem je příchod kapitalismu. Průmyslová společnost kladla na oba stejné nároky. Možný dodává: „Většina sociálních rolí se stala pohlavně univerzální“ (Možný, 1990, s.103)

Přelom v chápání otcovské role datuje Maříková do 70.let 20.století. Muž si stojí stejně jako žena co do péče a schopnosti vychovávat a starat se o děti, nejsou pouhými živiteli rodiny. Soudobá literatura pojmenovala muže „novým otcem“. (Maříková, 1999, s. 19)

Dnes není neobvyklé, pokud je muž na rodičovské dovolené. Kubíčková pro tyto doplňující otce má spojení „pečující otcové“. Přičemž nemusí být výhradně doma, může mít i zaměstnání s pružnou pracovní dobou. Spíše jde o ztotožnění se s rolí pečovatele. Tatáž autorka se ve své monografii odkazuje na Badintera hovořícího o revoluci otců , stojící u zrodu nové mužnosti s přívlastky diferenciovaná a jemnější. (Kubíčková, 2004, s. 21)

Zajímavý je výzkum o názoru amerických matek na angažované otcovství, který zmiňuje Burgessová. Zjistilo se, že šedesát až osmdesát procent matek nechce, aby měl větší podíl na výchově dětí otec. Rovnocennost v partnerství mizí. Profesor Matějček v této souvislosti hovořil o jakési zaslepenosti matek, které výchovu dětí berou zcela na svá bedra a neuvědomují si důležitost přítomnosti otce právě při výchově. (Burgessová, 2004, s. 122)

4.3. Význam otce pro dítě

Otcové, pokud se dětem věnují, jsou pro děti v kojeneckém období osobou, která jim zcela jinak zprostředkuje novou a nevšední situaci než matka a základní péče, více hry. Otec funguje i jako kompenzace, pokud nejsou uspokojeny potřeby dítěte ze strany matky, kdy je zároveň zdrojem jistoty. „*Pro rozvoj vztahu otce s dítětem je důležité, že otec nepředstavuje základní zkušenost, ale navazuje na matku. Mnohdy jej matka přímo instruuje a kontroluje, co s dítětem dělá a jak se k němu chová.*“ (Vágnerová, 2008, s. 115)

V batolecím věku je neměnné to, že otec stráví s dětmi méně času než matka. „V tomto období jsou pro děti zdrojem zábavy, vzrušení přinášející nové podněty a zkušenosti. Převažuje tělesná podpora v podobě aktivních společných pohybových her. Kdežto matky preferují klidnější činnosti s hračkou i knížkami, více podporují rozvoj řeči, víc vysvětlují a vyprávějí. Otec více lpí na dodržování řádu, podporuje

samostatnost, schopnost nebojácnosti i umět prokázat odvahu. Otec pro syna je velkým zdrojem, jelikož se synem stráví více času než třeba s dcerou. Vágnerová poukazuje na to, že muži jsou více ztotožnění se svou rolí, přičemž to dávají i dost najevo při své výchově, kdy vyžadují plnění požadavků vyplývajících z genderové role. Syn se ztotožňuje s otcem a naopak. Bezpochyby přítomnost otce usnadňuje separaci z vazby na matku. Tak si může vytvořit bezpečný vztah k oběma rodičům. Projevuje se to v chápání vztahů i chování druhých, jenž se nemusí vždy chovat jak matka. Získají větší pocit bezpečí a jistoty, protože mají vícečetné citové vazby a ty jim umožňují chovat se samostatně, zraleji, jistěji. V otázce identifikace syna s otcem je bezpochyby, že je separace od matky jednodušší a ztotožnění se s otcem bez problémů. (Vágnerová, 2008, s. 149-151)

V předškolním věku dochází k další diferenciaci v chování otců k dětem a to z pohledu pohlaví. *„To je dáno skutečností, že otcovská role není tak jasně vymezena jako role matky, a způsob chování dítěte a míra angažovanosti na výchově závisí víc na sociálních, osobních či aktuálních faktorech, jako jsou společenské zvyklosti, pozitivní rodinné klima, zájem otce o potomka či požadavek matky, do jaké míry by se měl otec věnovat dítěti.“* (Lamb, in Vágnerová, 2008, s. 208)

Pro rozvoj genderové identity je důležitá přítomnost obou pohlaví. Pokud je rodina bez otce, mizí model jedné genderové role spolu s prostředníkem vymezujícím podobu opačné role. Pokud chybí otec dlouhodobě a není zde náhradní mužský vzor, jako je dědeček nebo strýc, nezbývá dítěti nic jiného, než se ztotožnit s tím, s kterým bezprostředně žije, který se nabízí. Jako ohrožující skupinu označuje Vágnerová syny-jedináčky, co se ocitají pod vlivem matky, případně babičky. Zvyšuje to nejen závislost na matce, ale může to vyvrcholit i ztrátou maskulinních rysů. Dále odkazuje na Steinberga a Belského, kteří tvrdí, že „chlapci, kteří neměli možnosti identifikace s mužským vzorem, neměli ani typicky chlapecké zájmy a projevy.“ K tomu byli nepochopeni vrstevnickou skupinou, protože neměli lidově řečeno páru o zkušenostech s mužským vzorem. (Vágnerová, 2008, s. 233)

Chlapeckým úspěchem ve skupině se zabýval i Raus. Tvrdil, že jistota vztahu s otcem ovlivňuje synovu sociabilitu. To se odráží v lepším vstupu do základní školy i v udržování přátelských vztahů. Rizikové je také to, že si dítě bude hledat mužský vzor jinde mimo rodinu. „Zvláště u dospívajících dětí hrozí riziko, že si najdou ve svém okolí jinou, starší, zkušenější osobu, od které budou podvědomě přebírat všechny

vhodné, ale i nevhodné a nežádoucí návyky a postoje“ Raus, . In Sborník konference Zdravé rodičovství na téma otcovství, 2004. s. 55-56)

Gulášová považuje otcovskou výchovu jako působení ne celistvou osobnost a její schopnost reagovat na podněty celistvě. Chybějící otec nebo otec neplnící svoji roli vnáší do života řadu důsledků. Mohou jimi být nefunkční vztahy v rodině, narušení představy o tom, co je dobrý otec a jaký má být, děti si samy sebe neváží a neposlední řadě se objevují citová deprivace, frustrace a celkové stavy nespokojenosti. (Gulášová, 2004, s. 58)

4.4. Otcovský styl

To, jak otec vychovává, jaké klade na dítě nároky nebo jak přijímá své dítě, je bezpochyby věcí, která se na osobnosti dítěte podepíše, ať už svými pozitivy, tak i negativy.

Yablonsky uvádí v souvislosti s typy otcovské výchovy silné ovlivnění jeho vlastním otcem, který mu byl vzorem. Přesněji je to tak, že otec (i matka) do nás otisknou svůj styl výchovy a my pak chtě nechtě kopírujeme svoje rodiče, když se samy staneme vychovateli. Nedílný podíl na stylu výchovy mají také osobnostní rysy jedince. Jablonský zmiňuje následující typologii otců.

Citlivý a milující otec vnímá a dává přednost dětským potřebám a dítě je středem jeho života. Výchova z jeho strany je citlivá a láskyplná. Je dítěti na blízku ve všech jeho obdobích. Dětské city silně vnímá a bere je za vlastní. Pokud se vyskytne citově složitá situace, převezme roli dítěte. Takový muž často počítá s narozením syna. Pakliže se tak stane, bere tuto událost jako největší naplnění svého života. (Yablonsky, 1995, s. 61)

Rovnostářský otec funguje jako kamarád, kdy nezaujme žádný status otce, protože si nedovede představit, že by mu byl někdo podřízený. Po celý život je takový otec jako malý kluk, co nikdy nedosáhne mety skutečného rodiče. On se sám se cítí obklopen svými problémy a zahlcen okolím, že jim to nedovoluje dosáhnout nějakých významných životních cílů. (Yablonsky, 1995, s. 62)

Otec machr silně smýšlí o své mužnosti. Dítě se stává prodloužením jeho vlastního já. Proto mu chybí empatický pohled na věkové zvláštnosti dítěte. Ulpívá na výkonu dětí. Dítě je tlačeno tam, kam chce on a kde otec sám neuspěl i za cenu toho, že na to dítě fyzicky nemá. Dítě se tak těžko stane nezávislým člověkem. Tento tlak na

syny se projevuje různou intenzitou reagování na chování i požadavky otce. První typ syna je přesnou kopií otce, kdy se s ním ztotožnil. Rebelující syn je druhým typem, kdy syn na veškeré otcovo pobídky a chování reaguje negativně. Posledním typem je agresivně pasivní syn, který je poslušný navenek, avšak uvnitř je plný vzteku a nenávisti. Tento otec není ideálním, ale o dost vážnější jsou následující dva typy otce, které patří mezi disharmonické otce. (Yablonsky, 1995, s. 66-67)

Otec s disociální poruchou není schopen fungovat v běžných emočně vztahových situacích života. Dítě je vychovááno, těžko se ale cítí jako člověk. Tato výchova je charakteristická totální nevšímavostí práv a potřeb druhých. Jedná se o mravní a charakterovou poruchu, při níž sice muž rozeznává dobro a zlo, ale jako by ho nerozeznával. Nespolupracuje, je manipulátorský, jen aby to bylo v jeho prospěch. Vyžaduje po dítěti bezmeznou kázeň, řve, nadává, rozkazuje mu. Takové děti hledají náhradního otce často ale tam, kde jsou vůdci nějakých sekt, kteří se dělají dobrými a citlivými otci. (Yablonsky, 1995, s. 78-79)

Egocentrický otec je druhým typem disharmonického otce přičemž takovými otci se stávají slavné osobnosti, co lpí na majetku, penězích a kariérismu. Na druhou stranu jsou tito lidé okouzující s jistou dávkou charismatu. Co je to ale platné jejich dětem, když s nimi zacházejí chladně a bez soucitu. Svět vidí jako by byl obchodním světem plným konkurence. Celkové vnímání lidí jako objekty je vede k využívání lidí k vlastnímu prospěchu, které si nosí domů. Dítě je střed útoku, co jej brzdí v jeho úspěšnosti v životě. Pěstují tak v dětech rozpolcenost a pocit zbytečnosti pro otce, který s nimi tráví pro něj drahocenný na druhou stranu bohužel promarněný čas. (Yablonsky, 1995, s. 82-83)

5. BEZ OTCE

5.1. Neúplná rodina

Nejčastější příčinou vzniku neúplné rodiny je rozvod. Jak uvádí Bakalář míra rozvodovosti v České republice v roce 2004 čítala 33060 ukončení manželství. Z toho 66,9% byly návrhy žen a dvě třetiny z celkového počtu bylo s nezletilými dětmi, přičemž rozvodovým řízením prošlo 32121 dětí. (Bakalář, 2006, s. 28)

Herdandéz (in Janošová) poukazuje stejně jako Bakalář na to, že víc jak polovina dětí vyrůstá pouze s jedním rodičem. Nejčastější je rozvod a dítě je vychováváno matkou.

Matoušek v kapitole věnující se osamocenému rodičovství hovoří o ohrožení základních funkcí rodiny a zmiňuje Matějčka. Ten bere za důležité dvě základní funkce rodiny: zajištění citového zázemí a příprava dětí pro život ve společnosti. Pokud vychovává jen jeden rodič je to limitováno menším časem na děti, jelikož rodič musí stíhat svoje zaměstnání, celou domácnost a logicky na hru či povídání s dítětem času moc nezbyvá. Nejde jen ale o citovou stránku. Ukrojeno je i z materiálních příjmů rodiny a to kolikrát markantně. Ekonomické znevýhodnění ovlivňuje jak zabezpečování denních potřeb jedince (strava, bydlení, vzdělávání...), tak i mimoškolní aktivity (kultura, sportovní vyžití, kroužky.) (Matoušek, 2005, s. 45)

Podobně jako Matoušek sdílí názor na neúplnou rodinu i Mühlparch : „*At' už je rodina z jakéhokoliv důvodu neúplná, tak trpí pěti podobnými druhy stresu*“. Mezi ně patří nízké příjmy, menší způsobilost zvládat náročné životní situace, ale je snížena i sociální podpora a okolní zájem o tuto rodinu. Nedostatek citové podpory, horší dělení povinností týkajících se chodu domácnosti a nakonec rozpad rodiny přináší nový styl života, který sebou nese nové situace, kterým členové musí čelit. (Mühlpachr, 2008, s. 149-150)

5.2. Důsledky

Bakalář ve své knize Průvodce otčovstvím aneb bez otce se nedá žít, zmiňuje tyto statistiky:

- „· 72% všech mladistvých vrahů vyrůstalo v rodinách bez otce.
- 60% všech pachatelů znásilnění bylo vychováno v domácnostech bez otce.

- 72% všech dětí v dětských nápravných zařízeních vyrůstalo v rodinném prostředí s jedním rodičem.
- U dětí vyrůstajících bez otce je – ve srovnání s dětmi z tradičních rodin – jedenáctkrát větší pravděpodobnost projevů násilného chování.
- U dětí vyrůstajících bez otce je – ve srovnání s jejich vrstevníky z tradičních rodin – dvojnásobná pravděpodobnost předčasného odchodu ze školy.
- Děti, jejichž otcové jsou nepřítomni, dosahují soustavně podprůměrných známek ze čtení a z matematiky.
- Tři ze čtyř sebevražd mladistvých se vyskytnou v rodinách s jedním rodičem.
- Děti, které žijí odděleně od svých otců, jsou účastníky více nehod (úrazů), mají vyšší procento výskytu chronického astmatu, bolestí hlavy a poruch řeči.
- 80% adolescentů v psychiatrických zařízeních pochází z domovů bez otce.
- Ve srovnání s dívkami z tradičních rodin, dívky žijící je s jedním rodičem mají o 164% vyšší pravděpodobnost těhotenství před sňatkem, o 53% vyšší pravděpodobnost sňatku před dosažením plnoletosti a o 92% větší pravděpodobnost rozvodu svého vlastního manželství.
- Nepřítomnost biologického otce v domácnosti zvyšuje dceřinu zranitelnost vůči znásilnění a zneužití o 900% (tyto trestné činy jsou páčány zejména novými partnery matek).
- Přibývají další a další důkazy o vysoké korelaci mezi nepřítomností otcovské výchovy a násilím mladých mužů (zejména proti ženám).“ (Bakalář, 2003, s. 140)

Matoušek se touto problematikou také zabýval a to v souvislosti s asociálním chováním. Neříká však, že pokud vyrůstá dítě jen s matkou, není vždy dopředu dáno, že se stane dítě delikventem, ale že k němu má větší náchylnost. Proč? Hofman (in Bakalář) hovoří o nezralosti v morálním uvažování, o snížené schopnosti se sebeovládat nebo třeba malé odpovědnosti za svoje činy. To vše jako důsledek chybějícího mužského vzoru. Mnohé výzkumy také dokazují, že pokud děti otce měly a věnoval se jim, jsou v životě více empatické a ohleduplné. "Děti vychovávané jen jedním z rodičů (ve všech zemích jsou to ve zdrucující většině matky) mají podle mezinárodních srovnávacích studií, jež jsou dnes k dispozici o něco horší výsledky ve škole, víc zdravotních i psychických problémů a také více střetů se zákonem než děti ze srovnatelné socioekonomické vrstvy, které vyrůstají s oběma rodiči. Přítomnost otce v rodině soudobý výzkum jasně ukazuje jako faktor, který brání delikvenci syna.“ (Matoušek, 1998, s. 40)

PRAKTICKÁ ČÁST

6. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

6.1. Cíle výzkumného šetření

Cílem výzkumu bylo zmapovat chápání rolí muže a ženy dnešními adolescenty. Další záměrem bylo zjistit, jestli vůbec jsou rozdíly mezi těmi, co vyrůstali s otcem a těmi, co bez otce.

6.2. Výzkumný problém

Výzkumný problém, který chceme stanovit, je kauzální, jelikož zjišťuje příčiny vedoucí k určitým důsledkům. (Gavora, 2000, s.30) Tedy ověřujeme, zda skutečnost chybějícího otce v životě jedince ovlivnila jeho vnímání a formování genderových stereotypů.

Stanovený výzkumný problém zní: „Má nepřítomnost otce v rodině vliv na chápání rodových rolí chlapcem?“

6.3. Stanovení předpokladů

Hlavním předpokladem je, že mezi pohledem chlapců z úplných a neúplných rodin budou rozdíly v pohledu na rodové role.

Dílčí předpoklady:

P1 :Předpokládám, že nebudou rozdíly mezi chlapci v chápání role otce hlavně jako živitele rodiny.

P2: Předpokládám, že mezi chlapci nebudou rozdíly v hodnocení role matky, jako hlavní osoby pečující o dítě.

P3: Předpokládám, že chlapci vidí otce jako autoritu a osobu vedoucí ke kázni a poslušnosti .

P4: Předpokládám, že chlapci nevidí žádný problém v tom, když se otec střídá v péči o kojence s matkou.

P5: Předpokládám, že chlapci nepovažují uklízení a vaření domácnosti za ryze ženskou činnost a povinnost.

P6: Předpokládám, že chlapci si myslí, že ve čtení pohádky na dobrou noc by se měli angažovat oba rodiče.

6.4. Výzkumné metody

Pro potřebu zmapovat širší okruh respondentů, byla zvolena metoda dotazování. Tato kvantitativní metoda zpracování výzkumu pracuje s číselnými údaji, kterými jsou přesné matematické výsledky. „Dotazník je způsob kladení písemných otázek, kdy na ně respondenti také písemně odpovídají. Dotazník je tvořen ze vstupní části, kam patří hlavička, kde jsou údaje o zadavateli s pokyny k správnému vyplnění. Dále je zde cíl, ke kterému se díky dotazníku chceme dobrat. Druhou částí jsou vlastní otázky samotného dotazníku.“ (Gavora, 2000, s.99) Ještě bych chtěla dodat, že metoda dotazníku byla použita formou internetové distribuce.

Při rekonstrukci dotazníku jsem vycházela z rodových stereotypů, které jsou v různé míře v naší společnosti zakořeněné. Matka zůstává běžně s dětmi doma, stará se o ně i o chod domácnosti. Otec zabezpečuje rodinu po materiální stránce a péče o děti nebo domácí práce zůstávají na ženě. Avšak mění se celá společnost spolu s tradičními rolami muže a ženy. Jak je to tedy skutečně v případě absence otce? Vidí dítě role jinak? Na toto odpovídá dotazníkové šetření.

Samotný dotazník obsahuje 18 uzavřených otázek.

.

6.5. Vzorek respondentů (charakteristika respondentů)

Vzorek respondentů tvořili chlapci ve věku 15 až 19 let.

Adolescence je klíčové období pro formování identity. Úkolem tohoto období je odpovědět si na otázky "kdo jsem?" a "kam kráčím?". (Čáp, 1996, s. 74) Jedinec si uvědomuje vlastní hodnotu, postoje k sexualitě a hlavně postoje k rodové roli. A pohled na tyto role jsou těžištěm této práce.

Výzkumný soubor byl vybrán záměrně, kdy byli respondenti osloveni k vyplnění internetového dotazníku, který byl distribuován e-mailem a pomocí sociální sítě. Celkem bylo osloveno 200 chlapců. Soubor je rozdělen na dvě podskupiny dotazovaných, mezi kterými předpokládáme rozdílnost. První podskupina jsou respondenti z úplných rodin, kam patří matka, otec, popřípadě nevlastní otec a děti. Do druhé podskupiny patří respondenti z neúplných rodin, do kterých patří matka s dětmi. Toto šetření probíhalo od 10. června do 18. června 2012.

6.6. Rozbor výsledků jednotlivých otázek

Otázka č. 1 : Jste muž nebo žena?

Zde bych zmínila, že všichni respondenti byli chlapci. Přesto taková otázka. Oslovený vzorek o 200 respondentech se ale zúžil na 172, jelikož 15 respondentů nevyplnilo dotazník vůbec a 13 dotazovaných nevyplnilo všechny otázky dotazníku a nelze je počítat dále do výzkumu.

Otázka č. 2: Kolik je vám let?

Tento údaj o věku se může zdát zbytečný, protože dotazovaní byli ve věku 15 až 19 let. Ale pro úplnou prezentaci doplňuji přesný počet respondentů k určitému věku.

Respondenti ve věku:

- 15 let – 36x
- 16 let – 35x
- 17 let – 24x
- 18 let – 41x
- 19 let – 32x

Otázka č. 3: Vaše rodina, ve které žijete je: (úplná, neúplná, doplněná)

Z výsledků vyplývá, že:

- 69 respondentů (40,11%) pochází z neúplných rodin
- 84 respondentů (48,84%) pochází z úplných rodin
- 19 respondentů (11,05%) pochází z doplněných rodin

Otázka č. 4 : Pokud je Vaše rodina neúplná nebo doplněná, označte jak dlouho:

(1-5 let, 6-10 let, 11-15 let, 15 let a více)

Z odpovědí je zřejmé, že z neúplných je celkem 69 respondentů, z nichž jsou jejich rodiny neúplné, které vznikly před::

- 1 -5 lety a to ve 15 případech (21,74%)
- 6- 10 let a to ve 20 případech (28,99%)
- 11-15 lety a to v 17 případech (24,64%)
- 15 let a více a to také v 17 případech (24,64%)

Otázka č. 5 : Měl by muž vydělávat peněz více než žena? (rozhodně ano, spíše ano, rozhodne ne, spíše ne, nedokážu posoudit / nevím)

Vyhodnocením této otázky bylo zjištěno, že chlapci z úplných rodin (84 respondentů) odpověděli takto:

- 21 dotazovaných zvolilo, že muž by měl vydělávat více než žena (tj. 25%) ,
- 57 dotazovaných si myslí, že spíše by měl přinést domů více peněz než muž (tj. 67,86%) ,
- 3 respondenti si myslí, že muž rozhodně nemá vydělávat více než žena(tj. 3,57%),
- spíše ne – nezvolil žádný respondent
- 2 dotazovaní vůbec nevěděli, jak odpovědět(tj. 2,38%)

Načež chlapci z neúplných rodin (69 respondentů) odpovídali takto:

- 10 dotazovaných se domnívá, že muž by měl přinést domů více peněz než žena (tj.14,49%)
- 31 dotazovaných si myslí, že spíše muž by měl nosit domů více peněz (tj. 44,92)
- variantu odpovědi „rozhodně ne“ neodpověděl nikdo
- 7 dotazovaných se spíše nedomnívá, že mužova výplata by měla být vyšší než ta ženy (tj. 10,14%)
- 11 dotazovaných nedokázalo posoudit tuto otázku (tj. 15,94%)

Otázka č. 6 : Měl by se muž věnovat kariéře a dobře tak zabezpečit rodinu? (rozhodně ano, spíše ano, rozhodne ne, spíše ne, nedokážu posoudit / nevím)

Z odpovědí chlapců z úplných rodin (84 respondentů) vyplývají tyto výsledky:

- 45 respondentů se bez okolků domnívá, že muž by měl dělat kariéru , aby se rodina měla dobře (tj. 53,57%)
- 26 respondentů, že muž má vydělávat a budovat kariéru.(tj. 30,95%)
- rozhodně ne – vybralo nevybral nikdo
- 7 dotázaných si myslí, že by muž neměl budovat kariéru, aby zabezpečil rodinu (tj. 8,3%)
- 6 z nich nedokázalo odpovědět (tj. 7,14%)

Chlapci z neúplných rodin (69 respondentů) volili odpovědi takto:

- 12 z nich se bez pochyb domnívá, že by muž měl dělat kariéru (tj.17,39%)
- 41 respondentů si spíše myslí, že muž by měl budovat kariéru pro dobro své rodiny (59,42%)
- rozhodně ne zvolilo 5 respondentů (tj. 7,25%)
- variantu, že by muž spíše neměl budovat kariéru nezvolil nikdo z dotazovaných
- na tuto odpověď neodpovědělo 11 dotazovaných (tj. 15,94%)

Otázka č. 7 : Má žena,podle vás, dán od přírody větší cit pro výchovu dětí než-li muž? (rozhodně ano, spíše ano, rozhodne ne, spíše ne, nedokážu posoudit / nevím)

V obou skupinách se objevily velmi podobný pohled na tuto roli vychovatele.

Chlapci z úplných rodin (84 respondentů) odpovídalo takto:

- 54 respondentů bez otálení volí ženu jako citlivější osobu pro výchovu dětí (tj. 64,28%
- 29 respondentů s malou rezervou vidí také ženu hlavně jako vychovatelku dětí (tj. 34,52)
- rozhodně ne, spíše ne ani nedokáží posoudit nezvolil nikdo

Skupina chlapců z neúplných rodin (69 respondentů) volilo takto:

- 45 respondentů se domnívá, že matka je více vhodná pro výchovu dětí (tj. 65,21%)

- 23 dotazovaných vidí spíše ženu, než muže, jako vychovatelku dětí (tj. 33,33%)
- spíše ne nevolil žádný z nich
- nedokázal posoudit 1 respondent (tj. 1,45%)

Otázka č. 8 : Když žena buduje kariéru a muž je v domácnosti s dětmi, jaký se na to díváte? (rozhodně souhlasím, spíše souhlasím, rozhodně nesouhlasím, spíše nesouhlasím, nedokážu posoudit / nevím)

Chlapci z neúplných rodin (69 respondentů) volili odpovědi takto:

- 4 dotazovaní se velice dobře dívají na ženu kariéristku a muže v domácnosti (tj. 5,78%)
- 51 respondentů nesouhlasí s tím, že by byl muž v domácnosti (tj. 73,91%)
- 10 respondentů rozhodně nesouhlasí s touto situací (tj. 14,49 %)
- 4 respondenti nedokázali odpovědět (tj. 5,79%)

Z odpovědí chlapců z úplných rodin (84 respondentů) vyplývají tyto výsledky:

- 55 dotazovaných rozhodně nesouhlasí s touto situací (tj. 68,48%)
- 14 spíše nesouhlasí s tím, aby žena budovala kariéru a muž byl v domácnosti (tj. 16,66%)
- 10 z nich spíše souhlasí (tj. 11,9%)
- 5 dotazovaných nedokázalo posoudit (tj. 5,95%)

Otázka č. 9 : Zastane otec podle vás stejně dobře matku, která pečuje o kojence (do 1 roka) (rozhodně ano, spíše ano, rozhodne ne, spíše ne, nedokážu posoudit / nevím)

Vyhodnocením této otázky bylo zjištěno, že chlapci z úplných rodin (84 respondentů) odpověděli takto:

- 65 dotazovaných se rozhodně nedomnívá, že by muž zastal ženu v péči o kojence (tj.77,38%)

- 13 dotazovaných se myslí, že by muž spíše neobstál při péči o kojence (tj.15,48%)
- 6 dotazovaných nedokázalo posoudit (tj. 7,14%)

Od skupiny z neúplných rodin (69 respondentů) byla zjištěna tato fakta:

- 60 z nich si myslí, že rozhodně muž nezastane péči matky o kojence (tj. 86,96%)
- 9 dotazovaných neodpovědělo – nedokázalo posoudit (tj. 13,04%)

Matka je dle zjištěných výsledků nejlepší pečovatelkou o dítě do 1 roka.

Otázka č. 10 : Představa, že matka a otec se v péči o dítě staré do 1 roka střídají, se vám: (rozhodně líbí, spíše líbí, rozhodně nelíbí, spíše nelíbí, nedokážu posoudit / nevím)

Obě skupiny odpovídaly velmi podobně.

Skupina z úplných rodin (84 respondentů) volila takto:

- 12 z nich si dokáží představit, že se rodiče střídají (tj. 14,29%)
- 38 dotazovaným se zdá tato situace zda rozhodně nepřijatelná (45,24%)
- 34 dotazovaných nedokáže posoudit (tj.40,48%)

Odpovědi od respondentů z neúplných rodin (69 respondentů) ukazují tyto výsledky:

- 43 dotazovaným se tato situace velice nelíbí (tj.62,32%)
- 2 respondentům se tato situace líbí a je možná (tj.2,89%)
- 24 respondentů nedokázalo posoudit (tj. 34,78%)

Otázka č. 11: Starat se o malé i větší dítě (od roka do 4 let) by měl (a) podle vás: (rozhodně muž, spíše muž, rozhodně žena, spíše žena, nedokážu posoudit / nevím)

Chlapci z neúplných rodin (69 respondentů) odpovídali takto:

- 53 dotazovaných se domnívá, že o takto staré dítě by se měla starat rozhodně žena (tj. 76,81)
- 10 respondentů volilo spíše ženu (tj. 14,49%)

- 6 z nich nedokázalo posoudit (tj. 8,69%)

Chlapců z úplných rodin (84 respondentů) se rozhodlo tímto způsobem:

- 68 respondentů se domnívá, že o takto staré dítě by se měla starat rozhodně matka (tj.80,95%)
- 11 respondentů volilo spíše ženu v tomto případě (tj.13,09%)
- 5 respondentů nedokázalo posoudit (tj.5,95%)

Otázka č. 12 : Kdo z rodičů by měl mít podle vás mít větší autoritu ve výchově dětí? (rozhodně muž, spíše muž, rozhodně žena, spíše žena, nedokážu posoudit / nevím)

Z odpovědí chlapců z úplných rodin (84 respondentů) vyplývají tyto výsledky:

- 26 dotazovaných připisuje větší autoritu rozhodně muži (tj.30,95 %)
- 22 dotazovaných volilo za autoritu spíše muže (tj. 26,19%)
- 20 dotazovaných ji připisuje spíše ženě (tj. 23,8%)
- 16 nedokázalo otázku autority posoudit (tj. 19,04 %)

Načež chlapci z neúplných rodin (69 respondentů) odpovídali takto

- 25 dotazovaných si myslí, že větší autoritu má rozhodně muž (tj.36,23%)
- 12 z nich zvolilo spíše muže za autoritu (tj. 17,39%)
- 25 dotazovaných sdílí názor ten, že větší autoritu má spíše žena (tj.36,23%)
- 7 z nich odpovědělo, že nedokáže posoudit (tj. 26,92%)

Otázka č. 13 : Myslíte si, že matka vede děti ke kázni více než-li otec? (rozhodně ano, spíše ano, rozhodně ne, spíše ne, nedokážu posoudit / nevím)

Skupina z úplných rodin (84 respondentů) volila takto:

- 29 respondentů se rozhodně nedomnívá, že matka by vedla ke kázni více než otec.
(tj.34,52 %)

- 10 respondentů se spíše nedomnívá, že by matka vedla více ke kázni (tj.11,9%)
- 26 respondentů si myslí, že spíše matka vede ke kázni. (tj. 30,95%)
- 19 respondentů nedokáží posoudit (tj.22,61%)

Ve skupině z neúplných rodin (69 respondentů) se ukázaly tyto výsledky:

- 21 dotazovaných považuje více méně matku za toho, kdo vede ke kázni (tj. 30,43%)
- 14 dotazovaných spíše nepovažuje matku jako tu, co vede ke kázni (tj. 20,29%)
- 22 dotazovaných si myslí, že matka rozhodně nevede děti ke kázni (tj.31,88 %)
- 12 z nich nedokáží posoudit (tj. 17,39 %)

Otázka č. 14 : Komu byste řekli, že patří místo „u sporáku“? (rozhodně ženě, spíše ženě, rozhodně muži, spíše muži, nedokážu posoudit / nevím)

Vzorek z neúplných rodin (69 respondentů) zodpověděl takto:

- 48 respondentů rozhodně připisuje toto místo ženě (tj. 69,57%)
- 20 respondentů si myslí, že toto místo patří ženě (tj.28,99%)
- 1 respondent nedokázal posoudit (tj. 1,45%)

Vzorek z úplných rodin (84 respondentů) ukázal tato fakta:

- 43 dotazovaných si myslí, že toto místo patří víceméně ženě (tj.51,19%)
- 38 dotazovaných se domnívá, že spíše ženě (tj. 45,24%)
- 3 z nich toto místo považuje jako místo spíše mužské (tj. 3,57%)

Otázka č. 15 : Pokud muž doma vytírá, luxuje či jinak uklízí, tak s tím: (rozhodně souhlasím, spíše souhlasím, rozhodně nesouhlasím, spíše nesouhlasím, nedokážu posoudit / nevím)

Chlapci z neúplných rodin (69 respondentů) volili odpovědi takto:

- 46 respondentů s tímto spíše nesouhlasí (tj. 66,66%)
- 13 respondentů spíše souhlasí s tím, že muž uklízí (tj. 18,84%)
- 10 respondentů rozhodně nesouhlasí (tj. 14,49%)

Dotazovaní z úplných rodin (84 respondentů) vypovídali, že:

- 53 z nich s tímto tvrzením spíše nesouhlasí (tj.63,09%)
- 17 z nich s tímto spíše souhlasí (tj.20,24%)
- 9 s tímto rozhodně nesouhlasí (tj.10,71%)
- 5 respondentů nedokázalo posoudit (tj.5,95%)

Otázka č. 16 : Měl by muž pomáhat v domácnosti? rozhodně ano, spíše ano, rozhodně ne, spíše ne, nedokážu posoudit / nevím)

Vyhodnocením této otázky bylo zjištěno, že chlapci z úplných rodin (84 respondentů) odpověděli takto:

- 36 z nich si myslí, že by měl muž pomáhat v domácnosti (tj. 42,86%)
- 48 z nich si to rozhodně nemyslí (tj. 57,14%)

Fakta odpovědí skupiny z neúplných rodin (69respondentů) vypadají takto:

- 52 z nich si rozhodně nemyslí, že by měl muž pomáhat v domácnosti (tj. 75,36%)
- 8 z nich si myslí, že by muž měl rozhodně pomáhat (tj. 11,59)
- 9 neposoudilo (tj.13,04%)

Otázka č. 17 : Kdo vám četl nejčastěji pohádky, když jste byli malí? (matka, otec, jiná osoba, nepamatuji se)

Tato otázka vznikla pro zajímavost, jak to bylo s četbou od dospělých v dětství respondentů.

Vzorek z neúplných rodin (69 respondentů) tak, že:

- 45 respondentům četla pohádky matka (tj.65,22%)
- 10 respondentům je četl otec (tj.14,49%)
- 4 četla jiná osoba (tj. 5,79%)
- 10 z nich si nepamatuje, kdo jim četl (tj. 14,49%)

Vzorek z úplných rodin (84 respondentů) odpovědělo tak, že:

- 28 dotazovaným četl otec (tj. 33,33%)
- 38 respondentům četla matka (tj.45,24%)
- 4 z nich jiná osoba (tj. 4,76%)
- 14 z nich si nepamatuje, kdo jim četl (tj. 16,66%)

Otázka č. 18 : Pohádku na dobrou noc by měl (a) podle vás číst dítě : rozhodně matka, spíše matka, rozhodně otec, spíše otec, měli by se střídat, nedokážu posoudit / nevím)

Z odpovědí chlapců z úplných rodin (84 respondentů) vyplývají tyto výsledky:

- 25 dotazovaných uvedlo, že by měla číst rozhodně matka (tj. 29,76%)
- 18 dotazovaných by spíše zvolilo matku jako osobu pro čtení (tj.21,43%)
- 9 dotazovaných zvolilo pro četbu spíše otce (tj.10,71%)
- 24 dotazovaných se domnívá, že by se měli rodiče střídat (tj. 28,57%)
- 8 z nich nedokázalo posoudit (tj. 9,52%)

Z odpovědí chlapců z neúplných rodin (69 respondentů) vyplývají tyto výsledky:

- 16 dotazovaných si myslí, že by měla číst pohádku rozhodně matka (tj. 23,19%)
- 18 dotazovaných volilo spíše matku (tj. 26,08%)
- 9 dotazovaných si myslí, že spíše otec (tj. 13,04%)
- 23 z nich volilo střídání rodičů u čtení pohádky (tj. 33,33%)
- 3 respondenti nedokázali posoudit (4,35%)

6.7. Vyhodnocení předpokladů

1.Předpoklad, že nebudou rozdíly mezi chlapci v chápání role otce hlavně jako živitele rodiny (otázky č.5., 6., 8.) byl potvrzen.

Pokud se podíváme na rozdíly v této otázce, nejsou zde nijak znatelné. Muže jako hlavního živitele by zvolila více jak polovina z obou skupin, přesněji 98,86 respondentů z úplných rodin a 59,41% respondentů z druhé skupiny. Ti, kteří pocházejí z rodin bez otce nedokázali ve větší míře posoudit a to v 15,94% případech.

V otázce kariérismu muže, jakožto živitele rodiny, zastávají obě skupiny podobné názory. Aby muž budoval kariéru a uživil rodinu odpovídali chlapci z úplných rodin v 84,52% odpovědí a dotazovaní z neúplných rodin v 76,81% odpovědí, ale častěji si nebyli jisti s výběrem odpovědi, kdy 16% z nich nedokázalo posoudit.

Obě skupiny se dívají docela skepticky na to, aby žena vydělávala a muž byl doma. Z neúplných rodin s tím nesouhlasí v 88,4% odpovědí. Z druhé skupiny tento názor sdílí podobně a to 85,14% respondentů.

2. Předpoklad, že mezi chlapci nebudou rozdíly v hodnocení role matky, jako hlavní osoby pečující o dítě (otázky č. 7., 9 a 11.) byl potvrzen.

Z takto zodpovězených otázek vyplývá, že obě skupiny nahlíží na ženu stejně a nebyly zjištěny markantní rozdíly. Vzorek z neúplných rodin volí jako vhodnou matku a to v 98,54% odpovědí. Respondenti z úplných rodin dokonce v 98,8% odpovědí.

Vzorek z rodin s oběma rodiči si nemyslí v 92,86% procentech, že péči o kojence by měl vykonávat muž a nedokázalo posoudit v 7,14%. Za to druhý vzorek častěji nevěděl, jak odpovědět(13,04%), ale také považují ženu za hlavní pečovatelku o kojence a to v 86,96%.

Starat se o dítě v batolecím a předškolním věku volily obě skupiny respondentů velice podobně. Z neúplných rodin by ji volilo 91,3%. Vzorek z úplných rodin v 94,04% případech.

3. Předpoklad, že chlapci vidí otce jako autoritu a osobu vedoucí ke kázni a poslušnosti.(otázka č. 12. a 13.) byl potvrzen.

Mezi oběma skupinami byla v otázce autority menší rozdílnost,. Otce však za autoritu považují obě skupiny, z úplných rodin ho zvolilo 57,14% respondentů, z neúplných rodin byl otec zvolen ve 53,62% případech. Pokud se podíváme na to jak si vedla žena, která nevede ke kázni, tak větší autoritu ji připsali chlapci z neúplných rodin (36,23%). Výsledky v tom, kdo vede více děti ke kázni ukázaly, že jak chlapci z neúplných rodin (52,17%) tak ti z úplných (46,42%) nahlíží na otce jako na toho, kdo vede ke kázni. Ve volbě matky vedoucí ke kázni se obě skupiny přibližně shodují.

4. Předpoklad, že chlapci nevidí žádný problém v tom, když se otec střídá v péči o kojence s matkou (otázka č.10) nebyl potvrzen.

Střídavou péčí o kojence zcela odmítlo 45,24% z úplných rodin a 62,32% z neúplných rodin. Obdobně tyto skupiny nedokázaly odpovědět a to v 40,48% z úplné rodiny, v 34,78% z rodin bez otce.

5. Předpoklad, že chlapci nepovažují uklízení a vaření domácnosti za ryze ženskou činnost a povinnost (otázky č.14.,15.,16.) nebyl potvrzen.

Na otázku, zda by měl muž pomáhat obecně v domácnosti nevidíme v žádné rozdíly. 57,14% respondentů z úplných rodin a 75,36% respondentů si nemyslí, že by muž měl vypomáhat v domácnosti. Nejspíš velmi silný zakořeněný stereotyp, kdy se ženské práce vyhýbají muži či vlastně on se vyhýbá jim.

Pokud muž obecně uklízí v domácnosti, smýšlejí obě skupiny vzorku respondentů velice podobně a rozdíly nevidíme. 66,66% z úplných rodin neurčuje muži domácí práce stejně jako druhý vzorek, jenž odpovídal stejně v 63,09% odpovědí. Přibližně čtvrtina z každé skupiny se domnívá, že když muži uklízí, víceméně s tím souhlasí. Nesouhlas o této skutečnosti byl na obou stranách velice podobný.

Tradiční místo pro vaření připisuje skupina z neúplných rodin v 98,56% ženě. Druhá skupina, kdy jedinci měli otce v podobných číslech a to v 96,43%. Přičemž v úplné rodině se objevilo 3,57% respondentů, kteří staví na toto místo muže. V neúplných rodinách na toto místo muž zvolen vůbec nebyl.

6. Předpoklad, že dívky a chlapci si myslí, že ve čtení pohádky na dobrou noc by se měli angažovat oba rodiče (otázky č. 17. a 18.) nebyl potvrzen.

Čtení pohádky na dobrou noc se stalo další věcí, na které se obě skupiny dívají podobně. Skupina vyrůstající s otcem volila nejčastěji matku, jako osobu pro čtení pohádky (51,19%). Druhá skupina byla na tom stejně, akorát procentuelně volila matku v 49,27% odpovědí. Druhou nejčastěji volenou odpovědí hned za matkou bylo střídání se u pohádky, kde dotazovaní z neúplných rodin odpověděli v 33,33% odpovědí a z úplných rodin pokryli dotazovaní 28,57%.

7. DISKUSE

A protože se mě život bez otce týkal, respektive i mého bratra, velmi ráda jsem s pomocí literatury načerpala vědomosti o této problematice a ráda jsem si rozšířila obzory. V koutku duše jsem připisovala mému otci bratrovo neúspěšný start do dospělosti, jeho vztah k autoritám obecně i k sobě samému.

Díky životu ve společnosti se učíme genderovým rolím – ty diktuji, jak bychom měli pečovat o svůj vzhled, co si oblékat, co se sluší a patří či jaké vhodné životní strategie máme zvolit. Člověk sám má své hodnoty a své šance.

Gender předurčuje jisté předsudky neboli stereotypy. Dnes v době moderní rodiny vedou stereotypy a nové postoje k rolím k různým diskuzím a výzkumům. Tyto stereotypy se ale snaží o jednu věc, která má svá úskalí. Nesou sebou totiž mylné předsudky a přesvědčení o něčem „přirozeném“, co přisoudíme dle pohlaví. Ale člověk je přece bytost bio-psycho-sociální, vyrůstá v nějaké kultuře, v nějakém výchovném prostředí, má svoje touhy, přání a představy. Past těchto stereotypů odděluje muže a ženy. Muž kolikrát nemá žádné rysy ženy a naopak. Rozděluje tento svět na ryze ženský s ryze mužský, jak tomu bylo v nedávných dobách, kdy ženy neměly téměř žádná práva a důstojnost.

Genderová identita je zrcadlem v našem životě, v němž je vidět to, jak dobře hrajeme a plníme své role. Důležitá je úplná rodina, kde fungují matka i otec. Dítě pak lépe vnímá sebe, vztahový rámec mezi rodiči i mezi jím samotným a každým rodičem zvlášť. I když neříkám, že neúplná neumí zastoupit tu úplnou.

Výzkumné šetření nám ukázalo, že genderové stereotypy silně krouží ovzduším společnosti a stále nás ovlivňují, ať už jsem vyrostli po rukama obou rodičů nebo jen s matkou. Pohled na rodové role se tedy u chlapců vyrůstajících bez otce nemění.

8. ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsem chtěla přispět k tématice formování genderové identity u chlapce v neúplné rodině bez otce, která je startovním výstřelem, který započíná cestu za zvládnutím očekávání ve společnosti.

V teoretické části jsem se snažila vysvětlit pojmy gender a pohlaví, kdy jsem zmínila kulturu jako velký činitel pojetí rolí. Pohlaví v nás předurčuje tělesné znaky i lepší či horší vybavenost k zvládání různých situací. Je neměnné a současně se dotýká genderu.

Pár slov o feminismu mělo objasnit, jak ještě tehdy nedefinovaný gender stál u zrodu boje za rovnoprávné postavení žen. Později vzniklé Gender studies však nejsou jen o problematice práv mužů a žen, ale i o pracovních příležitostech, odměnách za práci nebo o jednotlivém postavení jedinců v různých kulturách či společenských třídách. Vše podléhá změnám ve společnosti, kde česká rodina prošla a prochází velkými změnami, ať už díky změně ve státní politice a příchodu kapitalismu.

Pro to, aby se mohla tvarovat genderová identita, je dobré mít rodinu zastoupenou oběma rodiči. Kapitola o rodině rozkrývá funkce úplné rodiny, její význam. Uspokojují se zde důležité potřeby, které dávají jejím členům důvěru, lásku, rozvíjí vědomí sebe sama, učí se přijímat své role, podle kterých se chová, přičemž rodina toto chování koriguje.

Kapitoly věnované otci začínají u jeho prapůvodu a dívají se až do dneška, kdy můžeme zahlédnout tátu angažovaného, co dokáže být „ženou“ v tom pravém smyslu slova. Kdysi dávno v tradičním pojetí rodiny byl svět rozdělen na mužský a ženský. Na počátku minulého století se začaly objevovat ženy na vysokých školách, kde studovaly i vyučovaly. Ryze mužská místa byla náhle obsazována ženami. Zvládají i manažerské postavení, objevují se v politice, vědě, sportu, medicíně. Tradiční role mizí, otec i matka jsou si rovnocennými partnery, stereotypy už nejsou tradičními stereotypy, a tak proč by nemohl zůstat muž s dětmi doma a žena chodit do zaměstnání?. Otázkou dnešní doby však je, zda žena dokáže dnes uživit rodinu se svým zaměstnáním.

Otec je pro dítě partnerem, v jeho hrách je cítit soutěživost a nebojácnost, přičemž je stejně důležitý jako matka. Otec je nejen spojenec mezi dítětem a matkou, ale i přímý důkaz toho, jak se chovat k matce a ženě celkově chovat. Ne vždy je ale otec dobrým otcem, proto je v této práci zmíněna problematika stylu otcovské výchovy s jejím vlivem na vývoj dítěte.

Těžištěm výzkumu bylo výzkumné šetření, které ukázalo na to, jestli se chlapci z neúplných rodin dívají odlišně na stereotyp muže a ženy než chlapci z rodin, kde otec byl. Dotazník byl zaměřen na tradiční stereotypy jako je péče o děti, vydělávání peněz a s tím spojená role hlavního živitele nebo otázka autority, kázně nebo čtení pohádek. Zjištěné výsledky ukázaly, že nepřítomnost otce neovlivňuje pohled na rodové role. Hypotézy byly potvrzeny i vyvráceny vítězstvím tradičních genderových stereotypů a to u obou skupin respondentů.

Seznam literatury:

BABANOVÁ, A. MIŠKOLCI, J. *Genderově citlivá výchova: Kde začít?*. Praha: Žába na prameni, o. s., 2007. ISBN 978-80-239-8798-0.

BAKALÁŘ, E. et al. *Rozvodová tématica a moderní psychologie*. Praha UK: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1089-2.

BAKALÁŘ, E. *Průvodce otčovstvím aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-605-0.

BURGESSOVÁ, Adrienne. *Návrat otčovství*. JOTA, s.r.o., 2004. ISBN 80-7217-296-4

DE SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál. 1999. ISBN 80-7178-249-1.

DECARLI et al, *Abc feminismu*. Brno: Nesehnutí: 2004. ISBN 903228-3-2.

GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

GIDDENS, A. *Důsledky modernity*. Praha: SLON, 2003. ISBN 80-86429-15-6.

GULÁŠOVÁ, Ivica. Dosledky zanedbanej otčovskej výchovy u detí v rodine. *Sborník konference Zdravé rodičovství na téma otčovství*, Brno: CENAP, 2004. ISBN neuvedeno.

HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1168-3.

HRDLÍČKOVÁ, A.: *Úvod do gender studies*. České Budějovice: VŠERS. 2008. ISBN 978-80-86708-41-6.

JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita – vývoj a úskalí*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2284-9.

KOVAŘÍK, J., ŠMOLKA, P. *Současná rodina – problémy-konstanty-proměny-naděje*. Praha: Asociace manželských a rodinných poradců ČR, 1996. ISBN 80-7252-031-8.

KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

KUBÍČKOVÁ, Klára. *Alternativní model otcovství: pečující otcové*. Brno: FSS MU, 2004. ISBN 978-80-7330-135-4.

LIPPA A., R. *Pohlaví – příroda a výchova*. Praha: Academia, 2009. 432 s. ISBN 978-80-200-1719-2.

MAREŠ, P., POTOČNÝ, T. et al. Brno: Fakulta sociálních studií Masarykovy university, Barrister &Princial, 2003. ISBN 80-598-61-6.

MAŘÍKOVÁ, H. et al. *Proměny současné české rodiny. (Rodina-gender-statifikace)* Praha: Slon, 2000.170 s. ISBN 80-85850-93-1.

MAŘÍKOVÁ, H., VOHLÍDALOVÁ, M. *Trvalá nebo dočasná změna? Uspořádání genderových rolí v rodinách s pečujícími otci. Sociologické studie/*. Praha: SOÚ AV ČR, 2007. ISBN 80-733-0135-0.

MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992.

ISBN 80-04-25236-2.

MATOUŠEK, O. et al. *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-71782-262.

MOŽNÝ, I. *Moderní rodina (mýty a skutečnost)*. Brno: Blok, 1990. 184 s. ISBN 80-7029-018-8.

MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: SLON. 2002. 251 s. ISBN 80-86429-05-9.

MÜHLPACHR, P. *Sociopatologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4550-7.

RAUS, Pavel. Role otce v rodině. In: *Sborník konference Zdravé rodičovství na téma otcovství*, Brno: CENAP, 2004. ISBN neuvedeno

SIROVÁTKA, T. Rodinné chování a rodinná politika v České republice. In *Modernizace a česká rodina*.

ŠULOVÁ, L. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0877-4.

TESAŘOVÁ, J., LIŠKOVÁ, K. *Ženská práva jsou lidská práva*. Brno: Nesehnutí, 2002. ISBN 80-903228-0-8.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-414-4.

VALDROVÁ, Jana. *Gender a společnost*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Pedagogická fakulta, 2006. ISBN 80-7044-808-3.

YABLONSKY, L.: *Otcové a synové*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-075-8.

ZÁBRODSKÁ, K. *Variace na gender. Postkulturalismus, diskursivní analýza a gendrová identita*. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1752-9.

ZOJA, L. *Soumrak otců. Archetyp otce a dějiny otcovství*. Czech edition: Prostor. ISBN 80-7260-145-8.

Dotazník

Dobrý den, jsem studentkou 3. ročníku Pedagogické fakulty v Českých Budějovicích a touto cestou bych Vás chtěla poprosit o vyplnění tohoto dotazníku. Jedná se o anonymní sběr dat do mé bakalářské práce s názvem Vývoj genderu v neúplné rodině. Prosím, zaškrtněte jednu možnost. Děkuji Vám za čas a ochotu. Kristýna Šípová

Jste:

- ☐ muž
- ☐ žena

Kolik je vám let?

- ☐ 15
- ☐ 16
- ☐ 17
- ☐ 18
- ☐ 19

Vaše rodina, ve které žijete je:

- ☐ úplná rodina (vlastní matka, vlastní otec, děti)
- ☐ neúplná rodina (matka+děti nebo otec+děti)
- ☐ doplněná rodina (vlastní matka, nevlastní otec, děti nebo vlastní otec, nevlastní matka, děti)

Pokud je Vaše rodina neúplná nebo doplněná, označte jak dlouho:

- ☐ 1-5 let
- ☐ 6-10 let
- ☐ 11-15 let
- ☐ 15 let a více

Měl by muž vydělávat peněz více než žena?

- ☐ rozhodně ano
- ☐ spíše ano
- ☐ rozhodně ne
- ☐ spíše ne
- ☐ nedokážu posoudit, nevím

Měl by se muž věnovat kariéře a dobře tak zabezpečit rodinu?

- ☐ rozhodně ano
- ☐ spíše ano
- ☐ rozhodně ne
- ☐ spíše ne
- ☐ nedokážu posoudit, nevím

Má žena, podle vás, dán od přírody větší cit pro výchovu dětí než-li muž?

- ☐ rozhodně ano
- ☐ spíše ano
- ☐ rozhodně ne
- ☐ spíše ne
- ☐ nedokážu posoudit, nevím

Když žena buduje kariéru a muž je v domácnosti s dětmi, jaký se na to díváte?

- ☐ rozhodně souhlasím
- ☐ spíše souhlasím
- ☐ rozhodně nesouhlasím
- ☐ spíše nesouhlasím
- ☐ nedokážu posoudit, nevím

Zastane otec podle vás stejně dobře matku, která pečuje o kojence (do 1 roka)?

- ☐ rozhodně ano
- ☐ spíše ano
- ☐ rozhodně ne

- ☐ spíše ne
- ☐ nedokážu posoudit, nevím

Představa, že matka a otec se v péči o dítě staré do 1 roka střídají, se vám:

- ☐ rozhodně líbí
- ☐ spíše líbí
- ☐ rozhodně nelíbí
- ☐ spíše nelíbí
- ☐ nedokážu posoudit, nevím

Starat se o malé i větší dítě (od roka do 4 let) by měl (a) podle vás:

- ☐ rozhodně muž
- ☐ spíše muž
- ☐ rozhodně žena
- ☐ spíše žena
- ☐ nedokážu posoudit, nevím

Kdo z rodičů by měl mít podle vás mít větší autoritu ve výchově dětí?

- ☐ jednoznačně muž
- ☐ spíše muž
- ☐ jednoznačně žena
- ☐ spíše žena
- ☐ nedokážu posoudit

Myslíte si, že matka vede děti ke kázni více než-li otec?

- ☐ rozhodně ano
- ☐ spíše ano
- ☐ rozhodně ne
- ☐ spíše ne
- ☐ nedokážu posoudit, nevím

Komu byste řekli, že patří místo „u sporáku“?

- ☐ rozhodně ženě
- ☐ spíše ženě
- ☐ rozhodně muži
- ☐ spíše muži
- ☐ nedokážu posoudit, nevím

Pokud muž doma vytírá, luxuje či jinak uklízí, tak s tím:

- ☐ rozhodně souhlasím
- ☐ spíše souhlasím
- ☐ rozhodně nesouhlasím
- ☐ spíše nesouhlasím
- ☐ nedokážu posoudit, nevím

Měl by muž pomáhat v domácnosti?

- ☐ rozhodně ano
- ☐ spíše ano
- ☐ rozhodně ne
- ☐ spíše ne
- ☐ nedokážu posoudit, nevím

Kdo vám četl nejčastěji pohádky, když jste byli malí?

- ☐ matka
- ☐ otec
- ☐ jiná osoba
- ☐ nepamatuji se

Pohádku na dobrou noc by měl (a) podle vás číst dětem :

- ☐ rozhodně matka
- ☐ spíše matka

- ☐ rozhodně otec
- ☐ spíše otec
- ☐ měli by se střídat
- ☐ nedokážu posoudit, nevím